

Identify and Prioritize Internal and External Factors Affecting the Implementing Fair Value Based on SWOT

Seyed Daniyal Aghvami¹, Abbasali Haghparast², Reza Setudeh^{3*} and Alireza Hiran⁴

1. Ph.D. Student, Department of Accounting, Faculty of Humanities, Zahedan Branch, Islamic Azad University, Zahedan, Iran. Daniyal_aghvami@yahoo.com
2. Assistant Professor, Department of Accounting, Faculty of Humanities, Zahedan Branch, Islamic Azad University, Zahedan, Iran. Aa.haghparastt@gmail.com
3. Assistant Professor, Department of Financial and Accounting, Faculty of Humanities, Meybod University, Meybod, Iran. Sotudeh@meybod.ac.ir
4. Assistant Professor, Department of Accounting, Faculty of Humanities, Khash Branch, Islamic Azad University, Khash, Iran. alireza.hiran@gmail.com

Abstract

Objective: The objective of this study is to identify and prioritize the internal and external factors affecting the implementation of fair value based on SWOT analysis.

Method: The research method is a mixed approach based on the interpretive paradigm and based on the objective, and is classified as developmental and applied research; in terms of data collection, it is classified as exploratory research. The study population is experts, the sample size is 34 people, the purposive sampling method is 1403, and the time domain is 1403. To collect data, the systematic review of documentary studies and the fuzzy Delphi questionnaire were used to identify the indicators of SWOT factors, and finally the BWM method was used for prioritization.

Findings: 47 indicators were identified. The results show that based on the BWM technique, 47 indicators in 32 categories were identified for SWOT. Based on the BWM technique, the strengths criteria are "increasing the quality of information disclosure", "providing more relevant information", while weaknesses are "difficulty for the business entity in determining markets, market participants" and "complexity of fair value measurement"; the opportunities criteria are "impact of desirable governance quality", "impact of supervision on the measurement and valuation profession"; the threats criteria comprise "cost, time-consuming and difficult to collect information", and "reliance on hypothetical transactions on the measurement date", and have a higher priority.

Conclusion: To implement fair value measurement in the Iranian reporting environment, the criteria extracted from this research should be considered.

Keywords: *Fair Value Measurement, Fair Value Accounting, SWOT Analysis*

Abstract

1. Introduction: The implementation of a fair-value basis for financial reporting poses particular challenges in emerging or transitional economies such as Iran; while fair value aims at reflecting the price that would be received to sell an asset or paid to transfer a liability in an orderly transaction between market participants. In practice, many internal and external factors affect successful adoption and meaningful implementation.

Research on Iran has found that while professionals are positive toward fair-value measurement, there are significant technical challenges such as weak enforcement, non-compliance with disclosure requirements, lack of active markets, and inadequate infrastructure. For example, the study "Technical Challenges of Implementing Fair Values in Financial Reporting of Iran: Emphasizing on IFRS13 Requirements" concluded that non-compliance and enforcement gaps reduce the effectiveness of fair-value based reporting in Iran. Thus, understanding internal (organisation, systems, people) and external (regulatory, market, economic) factors is critical.

In this article: In this article, a SWOT-style framework (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats) was applied to identify and the internal and external factors that affect the implementation of fair value measurement in Iran. Our aim is to provide a structured analysis: first mapping factors, then prioritising which ones are most critical in the Iranian context, and finally, offering some recommendations.

2. Methods: The research method is a mixed approach based on the interpretive paradigm and based on the objective, and is classified as developmental and applied research; in terms of data collection, it is classified as exploratory research. The study population is experts, the sample size is 34 people, the purposive sampling method is 1403, and the time domain is 1403. To collect data, the systematic review of documentary studies and the fuzzy Delphi questionnaire were used to identify the indicators of SWOT factors, and finally, the BWM method was used for prioritization.
3. Results: The results show that based on the BWM technique, the strengths of the criterion are "increasing the quality of disclosure of information related to fair value and improving comparability", "providing more relevant information for users' decision-making", and "reducing information asymmetry and reducing earnings management". The weaknesses are "difficulty for the business entity in determining markets, market participants, characteristics of the market and its participants, assumptions of market participants, access to different markets for the same asset/liability, determining the highest and most common use of non-financial assets from the perspective of market participants", "difficulty in classifying and complicating fair value measurement and its implementation, followed by a decrease in the reliability of financial information", and "extensive use of professional judgment". In the opportunity criterion, "the impact of the desired quality of corporate governance and the existence of corporate governance mechanisms such as the structure of internal controls and enterprise risk management", "the impact of supervision over the measurement and valuation profession on the quality of fair value measurement", and "the impact of macroeconomic conditions, exchange rates, inflation and interest rates on assets in different places or sectors of the economy and on their valuation" have a higher priority. In the threat criterion, "the cost, time and difficulty of collecting information related to fair value and fully implementing fair value measurement and disclosure in practice and a large increase in the volume of financial reports", "reliance on a hypothetical transaction on the

measurement date from the perspective of market participants in the absence of an observable market", and "lack of appropriate and sufficient enforcement guarantees for full compliance with the requirements for fair value measurement and disclosure" have a higher priority. According to the results obtained from the research, as is clear from the strengths, the use of fair value increases the quality of disclosure of information related to fair value and improves comparability, provides more relevant information for users' decision-making, reduces information asymmetry and reduces earnings management.

4. Discussion and Conclusion: Implementing fair-value measurement in Iran is a complex endeavour that requires aligning internal organisational capabilities (controls, systems, expertise, culture) with the external market, regulatory and economic conditions. Using a SWOT approach helps identify and prioritise the most critical factors-especially those internal weaknesses and external threats that must be addressed to make fair value work meaningfully rather than superficially. Therefore, considering the weaknesses, opportunities, and threats for ease of implementation, the following should be considered in the section on future research suggestions:

Comprehensive guide on how to perform professional judgment; 2- Operational guidelines in determining the market, market characteristics, and market participants; 3- Integrated database and regular updates by professional institutions; 4- Operational guidelines for classifying fair value at each level; 5- Comprehensive technical guidelines for determining the highest and most effective use of non-financial assets; 6- Use of A-rated audit firms; 7- Major shareholder oversight through corporate governance mechanisms; 8- Establishing strong enforcement guarantees.

Keywords: *Fair Value Measurement, Fair Value Accounting, SWOT Analysis*

شناسایی و اولویت‌بندی عوامل داخلی و خارجی مؤثر بر پیاده‌سازی اندازه‌گیری ارزش منصفانه بر اساس تحلیل SWOT

سید دانیال اقوامی^۱، عباسعلی حق‌پرست^۲، رضا ستوده^۳* و علیرضا هیراد^۴

چکیده

هدف: هدف این پژوهش شناسایی و اولویت‌بندی عوامل داخلی و خارجی مؤثر بر برای پیاده‌سازی ارزش منصفانه بر اساس تحلیل SWOT در گزارشگری مالی ایران است.

روش: روش پژوهش با توجه به هدف کلی، رویکرد آمیخته مبتنی بر پارادایم تفسیر‌گرایی و بر اساس هدف، در زمره پژوهش‌های توسعه‌ای و کاربردی و از منظر نحوه گردآوری داده‌ها، در زمره پژوهش‌های اکتشافی قرار می‌گیرد. جامعه مورد بررسی را خبرگان و تعداد نمونه ۳۴ نفر، روش نمونه‌گیری هدفمند و قلمرو زمانی ۱۴۰۳ می‌باشد. برای جمع‌آوری داده‌ها از روش مرور سیستماتیک مطالعات اسنادی و پرسشنامه دلفی فازی برای شناسایی شاخص‌های عوامل SWOT و در نهایت از روش BWM برای اولویت‌بندی استفاده شده است.

یافته‌ها: تعداد ۴۷ شاخص برای SWOT شناسایی و نتایج نشان می‌دهد که بر اساس تکنیک BWM تعداد ۴۷ شاخص در ۳۲ دسته برای SWOT شناسایی شد. نتایج نشان می‌دهد که بر اساس تکنیک BWM در معیار نقاط قوت «افزایش کیفیت افشای اطلاعات»، «فراهم شدن اطلاعات مربوطتر»، در نقاط ضعف «دشواری واحد تجاری در تعیین بازارها، فعالان بازار» و «پیچیده بودن اندازه‌گیری ارزش منصفانه»، در معیار فرصت «تأثیر کیفیت مطلوب حاکمیت»، «تأثیر نظارت بر حرفه اندازه‌گیری و ارزشیابی»، در معیار تهدید «هزینه و زمان بر و دشوار بودن گردآوری اطلاعات» و «اتکاء به معامله فرضی در تاریخ اندازه‌گیری» از اولویت بالاتری برخوردار هستند. نتیجه‌گیری: برای پیاده‌سازی اندازه‌گیری ارزش منصفانه در محیط گزارشگری ایران معیارهای مستخرج از این پژوهش به ویژه نقاط ضعف می‌تواند مورد توجه قرار گیرد.

واژه‌های کلیدی: اندازه‌گیری ارزش منصفانه، حسابداری ارزش منصفانه، تحلیل SWOT.

Daniyal_aghvami@yahoo.com
Aa.haghpastt@gmail.com
Sotudeh@meybod.ac.ir
alireza.hirad@gmail.com

^۱ دانشجوی دکتری حسابداری، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد زاهدان، زاهدان، ایران.

^۲ استادیار، گروه حسابداری، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد زاهدان، زاهدان، ایران.

^۳ استادیار، گروه مالی و حسابداری، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه میبد، میبد، ایران. (نویسنده مسئول)

^۴ استادیار، گروه حسابداری، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد خاش، خاش، ایران.

۱. مقدمه

حرکت نهادهای ناظر بازار به سمت استانداردهای حسابداری بین‌المللی، نقش ارزش‌های منصفانه را در گزارشگری مالی شرکت‌های ایرانی پررنگ‌تر کرده است. تجربه به‌کارگیری استاندارد حسابداری سرمایه‌گذاری‌ها در ایران نشان داده است هر زمان که ارزش‌های منصفانه به واسطه تطابق با استانداردهای حسابداری بین‌المللی پررنگ‌تر شده، پیاده‌سازی استاندارد به دلیل فراهم نبودن زیرساخت‌های لازم با تعویق مواجه شده است (کرمی، ۱۳۹۶).

طی سال‌های متمادی، تدوین استانداردهای حسابداری ملی در ایران با الگو گرفتن از مجموعه IFRS و با در نظر گرفتن ملاحظات خاص منطقه‌ای و کشوری صورت گرفته است. در پایان سال ۱۳۹۹ کمیته تدوین استانداردهای حسابداری ایران، براساس استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی شماره ۱۳، استاندارد حسابداری شماره ۴۲ با عنوان «اندازه‌گیری ارزش منصفانه» را تصویب نمود. استاندارد مزبور از تاریخ ۱۴۰۰/۰۱/۰۱ قابل اجرا است. علی‌رغم این موضوع، واحدهای تجاری در محیط گزارشگری مالی ایران تاکنون اقدام به انتشار گزارش‌های مالی ارزش منصفانه محور ننموده‌اند.

در اقتصادهای نوظهور مانند ایران، گذار از حسابداری بهای تمام‌شده تاریخی به گزارشگری مبتنی بر ارزش منصفانه، حتی پیچیده‌تر شده است. سیستم مالی ایران با بازارهای سرمایه نسبتاً توسعه‌یافته، ساختارهای نظارتی منحصر به فرد و بی‌ثباتی اقتصاد کلان مشخص می‌شود که در مجموع مانع از اجرای مداوم اصول ارزش منصفانه می‌شوند. فقدان بازارهای فعال برای بسیاری از طبقات دارایی، قابلیت اطمینان ورودی‌های ارزشگذاری را محدود می‌کند، در حالی که مقاومت سازمانی و فرهنگی از سوی تهیه‌کنندگان و کاربران صورت‌های مالی، پذیرش را پیچیده‌تر می‌کند (گل‌محمدی و رحمانی، ۲۰۲۰). این امر اهمیت شناسایی عوامل داخلی و خارجی را که اجرای ارزش منصفانه را تسهیل یا مانع می‌کنند، برجسته می‌کند.

مدیریت استراتژیک عبارت است از فرآیندی که از طریق آن سازمان‌ها، محیط‌های داخلی و خارجی خود را تحلیل کرده و از آن شناخت کسب می‌کنند (سویکلی^۱ و همکاران، ۲۰۱۲). تاکنون ابزارها و تکنیک‌های بسیاری در حوزه مدیریت استراتژیک استفاده شده است؛ از آنجایی که اصلی‌ترین مؤلفه در این حوزه، تصمیم‌گیری با در نظر گرفتن همزمان ملاحظات چندگانه می‌باشد لذا، تکنیک‌های تصمیم‌گیری چند معیاره و ترکیب آن با مدل SWOT^۲ بیشترین استفاده را به خود اختصاص داده‌اند (رضایی، ۱۳۹۹). ابزارهای مدیریت استراتژیک، مانند تحلیل SWOT (نقاط قوت، نقاط ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها)، چارچوب مفیدی برای درک چالش‌های چندبعدی مرتبط با اجرای ارزش منصفانه در چنین محیط‌هایی ارائه می‌دهند. SWOT محققان و متخصصان را قادر می‌سازد تا عوامل را به ابعاد داخلی (نقاط قوت و ضعف) و ابعاد خارجی (فرصت‌ها و تهدیدها) طبقه‌بندی کنند و در نتیجه یک دیدگاه جامع برای تدوین استراتژی ارائه دهند (هلمز و نیکسون، ۲۰۱۰). در مورد اندازه‌گیری ارزش منصفانه، نقاط قوت داخلی ممکن است شامل دسترسی به متخصصان حسابداری آموزش‌دیده و فناوری پیشرفته باشد، در حالی که نقاط ضعف ممکن است شامل فقدان تخصص در ارزیابی و اینرسی (تمایل به حفظ وضع موجود در یک سازمان) سازمانی باشد. فرصت‌های خارجی ممکن است ناشی از جهانی شدن، فشار بین‌المللی برای همگرایی IFRS و انتقال دانش باشد، در حالی که تهدیدهای خارجی ممکن است شامل ناکارآمدی بازار، عدم قطعیت سیاسی و عدم هماهنگی نظارتی باشد (فادرمورد^۳، ۲۰۱۹).

بنابراین، بررسی و ارزیابی فرصت‌ها و تهدیدها و نقاط ضعف و قوت در محیط گزارشگری ایران این امکان را می‌دهد که تا چه اندازه می‌توان برای پیاده‌سازی اندازه‌گیری ارزش منصفانه از فرصت‌ها بهره برداری و از تهدیدات پرهیز نمود. با عنایت به آنچه که بیان گردید، برای پیاده‌سازی اثربخش استاندارد ۴۲ ایران به منظور گزارشگری مالی ارزش منصفانه محور، متناسب با شرایط ایران به شناسایی و اولویت‌بندی عوامل داخلی و خارجی مؤثر بر اندازه‌گیری ارزش منصفانه براساس تکنیک SWOT و روش بهترین و بدترین پرداخته می‌شود.

۲. مبانی نظری و پیشینه پژوهش

برتری حسابداری مبتنی بر ارزش منصفانه نسبت به حسابداری مبتنی بر بهای تمام‌شده تاریخی به صورت گسترده از سوی استانداردها و افراد حرفه‌ای در حوزه گزارشگری مالی پذیرفته شده و مورد تأیید است (پنگ و بیولی، ۲۰۱۰) و مسئله اصلی روز

تصمیم‌گیری چند معیاره به خوبی به کار گرفته شود می‌تواند مبنای خوبی برای تدوین، انتخاب گزینه‌ها و اولویت‌بندی باشد (رضایی، ۱۳۹۹ به نقل از دوراتی^۵، ۲۰۰۶).

همان‌طور که پیشتر عنوان شد، در ایران با وجود حرکت به سمت حسابداری ارزش منصفانه و تصویب استاندارد حسابداری شماره ۴۲، شواهدی از پیاده‌سازی اندازه‌گیری ارزش منصفانه ملاحظه نشده است. در این زمینه، ایران یک مورد به ویژه قانع‌کننده برای تجزیه و تحلیل SWOT از اجرای ارزش منصفانه می‌باشد. از یک سو، این کشور تلاش‌هایی را برای همسو کردن استانداردهای حسابداری خود با IFRS انجام داده است، که انگیزه آن نیاز به ادغام بیشتر جهانی و سرمایه‌گذاری خارجی است. از سوی دیگر، مسائل ساختاری در سیستم مالی ایران، همراه با محدودیت‌های اقتصادی و موانع نهادی، این فرآیند را به طور قابل توجهی محدود کرده است. اولویت‌بندی عوامل داخلی و خارجی از طریق SWOT نه تنها به سیاست‌گذاران و تنظیم‌کنندگان کمک می‌کند تا بر چالش‌های حیاتی تمرکز کنند، بلکه راهنمایی‌هایی را برای شرکت‌هایی که در حال پیمایش جنبه‌های عملی اصلاحات گزارشگری مالی هستند، فراهم می‌کند. بنابراین، هدف این مطالعه شناسایی و اولویت‌بندی این عوامل برای ارائه بینش‌های عملی در مورد چگونگی گذار بهتر ایران به سمت رویه‌های گزارشگری مبتنی بر ارزش منصفانه است.

۳. پیشینه تجربی

۱.۳. پژوهش‌های خارجی

پژوهش‌های بسیاری در حوزه «گزارشگری مالی مبتنی بر ارزش منصفانه» در ادبیات حسابداری وجود دارد، اما پژوهشی در خصوص «شناسایی و اولویت‌بندی عوامل داخلی و خارجی مؤثر بر پیاده‌سازی اندازه‌گیری ارزش منصفانه براساس تحلیل SWOT» مشاهده نگردید. بنابراین، با توجه به موضوع پژوهش می‌توان برخی پژوهش‌های انجام شده از زوایای مختلف مرتبط با موضوع پژوهش را به شرح زیر ارائه نمود:

هندرسون^۶ (۲۰۲۵) در پژوهشی بیان نمود که حتی با وجود اینکه حسابداری ارزش منصفانه^۷ از حمایت گسترده تدوین‌کنندگان استاندارد در سراسر جهان برخوردار است، تعیین ویژگی‌های دارایی‌ها و بدهی‌ها و تطابق آن با بازار همچنان بحث‌برانگیز است. در حالی که حسابداری ارزش منصفانه تا حدودی بر همه شرکت‌ها تأثیر می‌گذارد، مؤسسات مالی به دلیل ماهیت دارایی‌هایی که در اختیار دارند بیشترین تأثیر را می‌پذیرند. در این پژوهش هندرسون، ابتدا اندازه‌گیری ارزش منصفانه و کاربرد آن قبل از بررسی پیامدهای حسابداری ارزش منصفانه مورد بحث (از جمله تأثیر آن بر سرمایه نظارتی)، سپس مزایا و چالش‌های کلیدی حسابداری ارزش منصفانه مورد بحث قرار گرفته است. تنظیم‌کنندگان استاندارد معتقدند که حسابداری ارزش منصفانه مربوط‌ترین اطلاعات را در اختیار استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی قرار می‌دهد. با این حال، افزایش مربوط بودن با کاهش قابلیت اطمینان به دلیل استفاده گسترده از برآورد همراه است.

هوگان^۸ (۲۰۲۵) به نتیجه رسید که یک استدلال اولیه علیه اندازه‌گیری ارزش منصفانه، عدم تأییدپذیری آن است. هوگان، این استدلال را با بررسی روندها در اجماع ارزش‌های منصفانه گزارش شده ارزیابی نمود. با استفاده از یک مجموعه داده غنی که ارزش‌های منصفانه اوراق بهادار یکسان را برای همه دارندگان ارائه می‌کند، هوگان متوجه شد که اجماع بین سال‌های ۲۰۰۵ و ۲۰۱۹ افزایش یافته است. تحلیل‌های بیشتر نشان داد که افزایش دسترسی به داده‌ها از طریق انتشار عمومی اطلاعات تجاری، مکانیزم بالقوه‌ای برای وجود این روند است. به علاوه، نتایج پژوهش نشان داد که اوراق بهادار مورد آزمایش توسط حسابرسان خارجی بزرگ‌تر با منابع بیشتر برای بهره‌برداری از دسترسی به داده‌های پیشرفته، با روند قوی‌تری در افزایش اجماع همراه است. همچنین نتایج بیشتر نشان داد که گرایش به اجماع بیشتر، زمانی قوی‌تر است که مدیریت، فرصت بیشتری برای ثبت یک برآورد مغرضانه داشته باشد. در حالی که استدلال‌های مرسوم بیانگر نگرانی در مورد توانایی مدیریت برای دستکاری ارزش‌های منصفانه هستند، نتایج ایشان الگوهایی را نشان می‌دهد که با افزایش قابلیت تأیید سازگار است.

چندین مطالعه تجربی نشان می‌دهد که اطلاعات ارزش منصفانه در مقایسه با بهای تمام‌شده تاریخی، به‌ویژه در صنایعی با ابزارهای مالی قابل توجه مانند بانکداری و بیمه، ارتباط ارزشی بیشتری دارد. سونگ، توماس و یی (۲۰۱۰) نشان دادند که افشای ارزش منصفانه تحت SFAS ۱۵۷ به طور قابل توجهی توانایی سرمایه‌گذاران را در تخمین جریان‌های نقدی آینده شرکت‌ها و ارزیابی

حقوق صاحبان سهام بهبود می‌بخشد. به طور مشابه، گو و همکاران (۲۰۱۵) دریافتند که تعدیلات ارزش منصفانه در صورت‌های مالی با دقت پیش‌بینی تحلیلگران ارتباط مثبت دارد، که نشان می‌دهد چنین اطلاعاتی، معناداری ارزش منصفانه در مورد عملکرد آینده شرکت‌ها را ارائه می‌دهد. از آنجا که ارزش منصفانه منعکس‌کننده قیمتی است که برای فروش یک دارایی دریافت می‌شود یا برای انتقال یک بدهی در یک معامله منظم بازار پرداخت می‌شود، انتظارات فعلی بازار در مورد ریسک‌ها، نرخ‌های بهره و شرایط اقتصادی آینده را در بر می‌گیرد (پنمن، ۲۰۰۷). این عوامل در پیش‌بینی جریان‌های نقدی بسیار مهم هستند. به عنوان مثال، تخمین‌های ارزش منصفانه املاک سرمایه‌گذاری یا دارایی‌های مالی مستقیماً انتظارات از درآمد اجاره، سود سهام یا سود سرمایه را که ماهیت آینده‌نگر دارند، اطلاع می‌دهند. (لاکس و لئوز، ۲۰۰۹). ارزش منصفانه همچنین با برجسته کردن ریسک‌هایی که ممکن است بر جریان‌های نقدی آینده تأثیر بگذارند، نقش مهمی در پیش‌بینی ایفا می‌کند. برای مثال، ارزیابی مجدد مشتقات، ابزارهای پوشش ریسک یا دارایی‌های ارزی، میزان مواجهه با ریسک نرخ بهره یا ارز را نشان می‌دهد. این تعدیلات ارزش منصفانه به سرمایه‌گذاران اجازه می‌دهد تا نوسانات بالقوه در جریان‌های نقدی ورودی و خروجی آینده را پیش‌بینی کنند (دجو، هاتون و اسلون، ۱۹۹۹). با انعکاس عوامل ریسک در زمان واقعی، ارزش منصفانه مجموعه اطلاعاتی غنی‌تری را برای پیش‌بینی جریان نقدی فراهم می‌کند. با وجود مزایای آن، سودمندی ارزش منصفانه برای پیش‌بینی جریان نقدی بدون چالش نیست. در بازارهای غیرنقدشونده یا بی‌ثبات، تخمین‌های ارزش منصفانه ممکن است به شدت به فرضیات مدیریتی یا ورودی‌های غیرقابل مشاهده متکی باشند و قابلیت اطمینان را کاهش دهند (کریستنسن و نیکولایف، ۲۰۱۳). این ذهنیت ممکن است قدرت پیش‌بینی اطلاعات ارزش منصفانه را تحریف کند. علاوه بر این، نوسانات بیش از حد در ارزش‌های منصفانه گزارش شده می‌تواند به جای وضوح، نویز ایجاد کند و به طور بالقوه منجر به تفسیرهای نادرست کوتاه‌مدت از پتانسیل جریان نقدی بلندمدت شود (فیچر و نووتنی-فارکاس، ۲۰۱۷). بنابراین، سودمندی ارزش منصفانه در پیش‌بینی به کیفیت ورودی‌ها، نقدشوندگی بازار و شفافیت در افشا بستگی دارد.

مدیریت سود زمانی رخ می‌دهد که مدیران از اختیار حسابداری برای دستکاری سود گزارش‌شده، اغلب برای انجام تعهدات قراردادی، تأثیرگذاری بر قیمت سهام یا دستیابی به اهداف عملکرد، سوءاستفاده می‌کنند (هیلی و والن، ۱۹۹۹). در حسابداری بهای تمام‌شده تاریخی، چنین اختیاری ممکن است از طریق سیاست‌های استهلاک، زمان‌بندی کاهش ارزش یا ذخایر اعمال شود. ارزش منصفانه، با نزدیک‌تر کردن اندازه‌گیری دارایی‌ها و بدهی‌ها به شواهد مبتنی بر بازار، اختیار مدیریتی را محدود کرده و دامنه دستکاری فرصت‌طلبانه سود را کاهش می‌دهد (لاکس و لووز، ۲۰۰۹). به عنوان مثال، تحقیقات نشان می‌دهد که پذیرش حسابداری ارزش منصفانه تحت استانداردهای گزارشگری مالی بین‌المللی با کیفیت بالاتر سود، که با ارتباط ارزشی قوی‌تر و هموارسازی سود کاهش‌یافته اندازه‌گیری می‌شود، مرتبط بوده است (بارت، لندسمن و لانگ، ۲۰۰۸). علاوه بر این، گزارش ارزش منصفانه، توانایی مدیران را برای به تأخیر انداختن شناسایی زیان‌ها - یک استراتژی رایج در حسابداری بهای تمام‌شده تاریخی - کاهش می‌دهد و در نتیجه منجر به شناسایی به موقع‌تر زیان می‌شود (بال، ۲۰۰۶).

اثر بخشی اندازه‌گیری ارزش منصفانه در کاهش عدم تقارن اطلاعاتی و مدیریت سود زمانی تقویت می‌شود که با الزامات افشای قوی همراه باشد. استاندارد بین‌المللی گزارشگری مالی شماره ۱۳ سلسله مراتب ارزش منصفانه را الزامی می‌کند و بین سطح ۱ (قیمت‌های قابل مشاهده بازار)، سطح ۲ (ورودی‌های قابل مشاهده غیر از قیمت‌ها) و سطح ۳ (ورودی‌های غیرقابل مشاهده) تمایز قائل می‌شود. این سلسله مراتب نه تنها به سرمایه‌گذاران در مورد قابلیت اطمینان ارزش‌های منصفانه گزارش شده شفافیت می‌دهد، بلکه بررسی دقیق‌تر استفاده مدیران از تخمین‌های ذهنی را نیز افزایش می‌دهد (بنیاد IFRS، ۲۰۱۱). مطالعات نشان می‌دهد که بازارها با احتیاط بیشتری به ورودی‌های سطح ۳ واکنش نشان می‌دهند که نشان‌دهنده شک و تردید نسبت به اختیار مدیریتی است، در حالی که به شرکت‌ها با شفافیت بیشتر در ورودی‌های سطوح ۱ و ۲ پاداش می‌دهد (سانگ و همکاران، ۲۰۱۰).

در حالی که اندازه‌گیری ارزش منصفانه عدم تقارن را کاهش می‌دهد و مدیریت سود را محدود می‌کند، بدون چالش نیست. در بازارهای غیرنقدشونده یا توسعه نیافته - مانند بازارهای بسیاری از اقتصادهای نوظهور - تخمین‌های ارزش منصفانه ممکن است به شدت به ورودی‌های غیرقابل مشاهده متکی باشند و در نتیجه دوباره تخمین ذهنی را معرفی کنند (کریستنسن و نیکولایف، ۲۰۱۳). در چنین زمینه‌هایی، پتانسیل سوگیری مدیریتی همچنان قابل توجه است و اثر بخشی اندازه‌گیری ارزش منصفانه به اجرا، کیفیت حسابرسی و نظارت نظارتی بستگی دارد (لئوز^۱، ۲۰۱۶).

تحقیقات نشان می‌دهد که گزارشگری مبتنی بر ارزش منصفانه، قابلیت مقایسه بین کشورها را بهبود می‌بخشد، به ویژه در ارزیابی ابزارهای مالی و دارایی‌های سرمایه‌گذاری (دفوند^{۱۰}، ۲۰۱۱). این قابلیت مقایسه، سرمایه‌گذاری بین مرزی را تسهیل می‌کند، هزینه سرمایه را کاهش می‌دهد و کارایی بازارهای سرمایه جهانی را بهبود می‌بخشد (بارث^{۱۱}، ۲۰۱۲). برای اقتصادهای نوظهور مانند ایران، که ادغام در بازارهای سرمایه بین‌المللی یک هدف سیاستی بلندمدت است، اتخاذ اندازه‌گیری ارزش منصفانه می‌تواند شکاف با رویه‌های بین‌المللی را پر کند و سرمایه‌گذاران خارجی را جذب کند. بهبود کیفیت افشا تحت FVM همچنین قابلیت مقایسه را تقویت می‌کند. با الزام شرکت‌ها به افشای دقیق مفروضات، روش‌های ارزیابی و تحلیل حساسیت استاندارد بین‌المللی گزارشگری مالی شماره ۱۳ (به ویژه برای ورودی‌های سطح ۳)، ابهام را کاهش می‌دهد و توانایی کاربران را برای مقایسه بین شرکت‌ها، حتی زمانی که بازارها غیرنقدی هستند، افزایش می‌دهد. برای مثال، سرمایه‌گذاران می‌توانند با استفاده از ورودی‌های قابل مشاهده در مقابل غیرقابل مشاهده، بین شرکت‌هایی که از ورودی‌های قابل مشاهده استفاده می‌کنند، تمایز قائل شوند و در نتیجه مدل‌های ارزیابی خود را بر این اساس تنظیم کنند (کریستنسون^{۱۲}، ۲۰۱۳). این امر ریسک اطلاعات مرتبط با رویه‌های حسابداری خاص شرکت را کاهش می‌دهد و در نتیجه قابلیت مقایسه را نه تنها در بین شرکت‌ها، بلکه در بین دوره‌های گزارشگری نیز بهبود می‌بخشد. وسل^{۱۳} (۲۰۲۳) در پژوهشی عنوان نمود که اندازه‌گیری ارزش منصفانه یک مفهوم محوری در بسیاری از زمینه‌های اقتصاد و تجارت از جمله حسابداری، مالی، سرمایه‌گذاری و ارزیابی اموال می‌باشد. این مفهوم منعکس‌کننده قیمت منصفانه بازار یک دارایی یا بدهی در هر زمان معین است، جایی که معاملات بین طرفینی صورت می‌گیرد که در موقعیت برابر قرار دارند، از دارایی یا بدهی آگاهی کامل دارند و تحت شرایط سالم و عادی بازار عمل می‌نمایند. ارزش منصفانه یک عنصر مهم در ارائه اطلاعات مالی دقیق و مرتبط و همچنین پایه‌ای برای ذینفعان برای اتخاذ تصمیمات تجاری هوشمند می‌باشد.

موجودی‌ها به بهای تمام شده تاریخی اندازه‌گیری می‌گردند و سرمایه‌گذاران باید ارزش منصفانه را برای خود برآورد نمایند. برای برخی از شرکت‌های پذیرفته شده در بریتانیا و گزارش‌دهی از سال ۲۰۰۹ تا ۲۰۱۸، نتایج رگرسیون چند متغیره نشان می‌دهد که اجزاء بهای تمام شده تاریخی موجودی‌ها در صورت وضعیت مالی اطلاعات مربوط هستند، اما اجزاء ارزش منصفانه مربوط نیست. در مقابل، تغییرات در ارزش منصفانه موجودی‌ها، اطلاعات مورد نیاز می‌باشند. بنابراین، نتایج حاکی از آن است که سرمایه‌گذاران برای تصمیم‌گیری به درآمد بهای تمام شده تاریخی و تغییر ارزش منصفانه نیاز دارند. بنابراین اطلاعات اندازه‌گیری ارزش منصفانه، بهای تمام شده تاریخی را تکمیل می‌کند (وسل، ۲۰۲۳).

ارنی کلاسن^{۱۴} (۲۰۲۱) در پژوهشی به مربوط بودن اندازه‌گیری ارزش منصفانه سطح ۳ یا افشای ارزش منصفانه و ارزش اطلاعاتی کمی برای تحلیلگران پرداخته است. به نظر می‌رسد که افشای ارزش منصفانه تا حدودی دارای ارزش تأییدی است زیرا به تحلیلگران در مورد اندازه‌گیری‌های ارزش منصفانه خود آرامش می‌دهد و اعتبار مدیریت را تأیید می‌کند. الزامات افشای اضافی اجرا شده با IFRS 13 برای تحلیلگران حقوق صاحبان سهام ارتباط کمی دارد. نتایج شواهدی را ارائه می‌کند که تنظیم‌کنندگان استاندارد، حساب‌رسان و تهیه‌کنندگان صورت‌های مالی با برآوردهای سطح ۳ قابل توجه باید بر افشای پیش‌بینی‌کننده و آینده‌نگر برای ارزیابی جریان‌های نقدی آتی تمرکز کنند. افشای تفصیلی در مورد فرآیند ارزیابی مدیریت و تحلیل حساسیت، ارتباط محدودی برای تحلیلگران دارد.

باباجاید^{۱۵} (۲۰۲۰) در پژوهشی به این نتیجه دست یافت که از مهمترین چالش‌های شناسایی شده پس از اجرای ارزش منصفانه از دید حساب‌رسان در نیجریه، احتمال دستکاری ارزش منصفانه دارایی‌ها و بدهی‌های فاقد بازار فعال از طریق دستکاری صورت‌های مالی، تکنیک ارزشیابی و استفاده از سطوح پایین‌تر سلسله مراتب ارزش منصفانه می‌باشد. این چالش‌ها در شرکت‌ها و صنایع مختلف نیز مشاهده شده است.

آلساندرو، آندری و آنه^{۱۶} (۲۰۱۸) در پژوهش خود پنج موضوع درخصوص استاندارد بین‌المللی گزارشگری مالی شماره ۱۳، یعنی مربوط بودن ارزش، محتوای اطلاعاتی، قضاوت مدیریت، پیامدهای اقتصادی و نیز انتقادهای متداول در برآورد ارزش منصفانه را شناسایی و مورد بحث قرار داده اند. تحقیق آنان تأیید می‌کند که ارائه دارایی‌ها و بدهی‌ها به ارزش منصفانه مربوط بوده و سرمایه‌گذاران برای افشای ارزش منصفانه به دنبال اطلاعات اضافی می‌باشند. نتایج نشان می‌دهد که ورودی‌های سلسله مراتب ارزش منصفانه بر برآورد ارزش منصفانه مؤثر است اما عوامل متعددی، مانند نوع دارایی، قصد مدیریت، شرایط بازار و محیط نهادی نیز تأثیرگذار می‌باشد. ۲.۳. پژوهش‌های داخلی

اصلائی (۱۴۰۴) با توجه به گستردگی قضاوت در تعیین ارزش منصفانه و اهمیت قضاوت پس از تصویب استاندارد حسابداری ۴۲ ایران و نبود رهنمود عملیاتی درخصوص پیاده سازی آن، در پژوهشی به دنبال چارچوبی نظام‌مند برای قضاوت در اندازه‌گیری ارزش منصفانه برای تهیه اطلاعات مالی در محیط گزارشگری ایران پرداخته است. در این پژوهش از روش مرور سیستماتیک مطالعات اسنادی و روش میدانی استفاده شد. داده‌ها با استفاده از دو ابزار مصاحبه نیمه ساختار یافته با ۱۰ نفر از خبرگان حرفه حسابداری و حسابرسی ایران از چهار گروه «ارزشگذاران»، «حسابرسان»، «تهیه‌کنندگان» و «تدوین‌کنندگان مقررات» از ابتدای سال ۱۴۰۲ لغایت پایان مرداد ماه ۱۴۰۲ و تحلیل محتوای آن و پرسشنامه ساختاریافته بر مبنای منطق فازی از ۳۰ نفر خبره در چهار گروه فوق‌الذکر، جمع‌آوری و با استفاده از روش دلفی فازی و روش بهترین و بدترین معیار از طریق پرسشنامه بهترین-بدترین از طریق ۸ نفر خبره، تجزیه و تحلیل گردید. از آزمون کروسکال والیس برای مقایسه چهار گروه شرکت‌کننده در پژوهش و از روش بهترین-بدترین نیز برای تعیین اهمیت و اولویت‌بندی اجزاء چارچوب استفاده شده است. تدوین چارچوب قضاوت حرفه‌ای در بکارگیری استاندارد حسابداری ۴۲ ایران (اندازه‌گیری ارزش منصفانه)، یافته این پژوهش است. «شناسایی حوزه قضاوت»، «ارزیابی رهنمودهای حسابداری و حسابرسی»، «جمع‌آوری اطلاعات»، «نتیجه‌گیری» و «مستندسازی آن» بخش‌های اصلی چارچوب قضاوت حرفه‌ای است.

مهرانی (۱۴۰۱) در پژوهشی به مطالعه انتقادهای وارد بر ارزش منصفانه و رایبه تفسیری بر این دستاوردها پرداخته است. در خصوص ارزش منصفانه، نظرها به سه دسته تقسیم می‌شود: دسته‌ای که به شدت طرفدار آن است. گروهی که به شدت مخالف آن است و گروهی که به دلایلی نگرانی‌هایی از آن دارند. شناخت دلایل انتقادهای واردشده بر ارزش منصفانه، به درک بهتری از مفهوم ارزش منصفانه، به خصوص از دیدگاه نظری و سیر تطور این نظام اندازه‌گیری نیاز دارد. بنابراین در بخشی از این پژوهش، به مطالعه بسترهای تاریخی، سیاسی و اجتماعی پرداخته شده که در نقاط مختلف جهان به شکل‌گیری ارزش منصفانه انجامیده است. در این پژوهش، نقدها و چالش‌های وارد بر ارزش منصفانه طی دو دهه اخیر، از دو دیدگاه نظری و انتقادی شناسایی شد. این پژوهش می‌تواند به عنوان نقشه راه برای محققان در حوزه ارزش منصفانه به کار گرفته شود که حوزه‌های مورد توجه در این خصوص و بخش‌های قابل مطالعه در آینده را نشان می‌دهد (مهرانی، ۱۴۰۱).

کرمی (۱۴۰۱) در پژوهشی درخصوص تصویب استاندارد شماره ۴۲ حسابداری توسط سازمان حسابرسی (مطابق با نسخه ۲۰۱۸ استاندارد شماره ۱۳ بین‌المللی) و لازم‌الاجرا بودن آن از ابتدای سال ۱۴۰۰ و ابلاغیه‌های قبلی سازمان بورس و اوراق بهادار، لزوم توجه به گزارشگری ارزش‌های منصفانه و نظارت بر آن توسط حسابرسان یا سایر نهادهای ذیربط را دوچندان نموده است. یکی از مهم‌ترین ابعاد این موضوع، توجه به زیرساخت‌های لازم و همچنین چالش‌های پیش رو از نظر استانداردها، مدیران، حسابرسان و تحلیل‌گران است. در این تحقیق، با تأکید بر چالش‌ها و مسایل زیرساختی گزارشگری و نظارت بر ارزش‌های منصفانه، و طی مصاحبه با ۱۷ خبره در حوزه‌های مختلف درگیر در پیاده‌سازی نظام ارزش‌های منصفانه، مدلی با استفاده از روش تئوری داده بنیاد ارائه شده است. توجه به مفروضات ارزشیابی و مجهز نمودن حرفه حسابرسی به انجام خدمات ارزشیابی و استفاده از ظرفیت قانونی موجود در قانون بازار اوراق بهادار از مهم‌ترین یافته‌های این تحقیق است (کرمی، ۱۴۰۱).

چندین مطالعه ایرانی موانع و عوامل مؤثر بر اندازه‌گیری ارزش منصفانه را بررسی کرده‌اند. برای مثال، احمدی و بوری (۲۰۱۸) بررسی کردند که چگونه تحریم‌های اقتصادی و ناکارآمدی بازار، کاربرد عملی استاندارد بین‌المللی گزارشگری مالی شماره ۱۳ (IFRS 13) را در ایران تضعیف می‌کند. به طور مشابه، مرادی و صالحی (۲۰۱۹) چگونگی درک حسابرسان و نهادهای نظارتی از قابلیت اطمینان برآوردهای ارزش منصفانه را تحلیل کردند و نتیجه گرفتند که عدم شفافیت و بی‌ثباتی سیاسی به طور قابل توجهی اعتماد را تضعیف می‌کند. این مطالعات، نیاز به تجزیه و تحلیل ساختاریافته و اولویت‌بندی شده عوامل را با استفاده از یک چارچوب مدیریت استراتژیک مانند SWOT تقویت می‌کند. با این حال، هنوز یک شکاف تحقیقاتی در شناسایی و رتبه‌بندی سیستماتیک این عناصر داخلی و خارجی برای هدایت سیاست‌ها و رویه‌ها در ایران وجود دارد.

در این پژوهش، ابتدا با بررسی نظام‌مند مطالعات اسنادی، سوابق پژوهشی، تحلیل جامع استاندارد حسابداری شماره ۴۲ ایران، استاندارد بین‌المللی گزارشگری مالی شماره ۱۳، رهنمودهای مؤسسات حسابرسی بین‌المللی بزرگ، تحلیل SWOT و ... اهداف تحقیق از جمله نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها تدوین گردیده است. سپس با توجه به نتایج بدست آمده از مرحله مطالعات اسنادی و تحلیل محتوا، نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها براساس تحلیل SWOT ارزش منصفانه را شناسایی و از طریق پرسشنامه دلفی فازی که شامل پرسش‌های بسته و پرسش‌های باز انتهای آن است توسط خبرگان تأیید یا رد می‌گردد. در مرحله بعد از طریق BWM رتبه‌بندی شد. نتایج از طریق مصاحبه ساختار یافته تأیید شد.

بنابراین می‌توان گام‌های روش پژوهش به شرح زیر خلاصه نمود:

گام اول - مطالعه متون: ادبیات موضوع و پیشینه تحقیق با استفاده از روش مرور سیستماتیک جهت پاسخ به سؤال‌های تحقیق شامل عوامل داخلی (نقاط قوت و ضعف) و عوامل خارجی (فرصت‌ها و تهدیدها) مؤثر بر ارزش منصفانه مورد بررسی قرار گرفت و SWOT اولیه‌ای استخراج شد.

گام دوم - تدوین و توزیع پرسشنامه: دلفی رویکرد یا روشی سیستماتیک در تحقیق برای استخراج نظرات از یک گروه از متخصصان در مورد یک موضوع یا یک سؤال و یا رسیدن به اجماع گروه‌ها از طریق یک سری از راندهای پرسشنامه‌ای با حفظ گمنامی پاسخ دهندگان و بازخورد نظرات به اعضای پتل می‌باشد. دلفی دارای مشخصات گمنامی متخصصین، قابلیت تکرار یا بازگویی بازخورد کنترل شده، گزینش آماری پاسخ‌های گروه و تمرکز بر اجماع است. هدف اصلی دلفی پیش‌بینی آینده است اما در زمینه‌های تصمیم‌گیری و افزایش اثربخشی آن، قضاوت، حل مسأله، نیازسنجی، هدف‌گذاری، کمک به برنامه‌ریزی، تعیین اولویت و ... نیز بکار می‌رود.

به منظور سنجش میزان مقبولیت SWOT، پرسشنامه‌ای بر مبنای اجزای SWOT طراحی شد و در اختیار خبرگان قرار گرفت. پرسشنامه مذکور به صورت طیف لیکرت میزان موافقت یا مخالفت پاسخ‌دهنده را سنجید.

گام سوم - تجزیه و تحلیل داده‌های پرسشنامه: روایی پرسشنامه پژوهش در دو قسمت روایی سازه و روایی محتوا صورت گرفت.

گام چهارم - رتبه‌بندی عوامل داخلی و خارجی: پس از شناسایی و خوشه‌بندی عوامل داخلی و خارجی بر اساس تحلیل SWOT از طریق مرور سیستماتیک و پرسشنامه، استراتژی‌های حاصل از طریق روش بهترین و بدترین معیار رتبه‌بندی شد در مرحله BWM از ۵ نفر خبرگان حسابداری و حسابرسی ایران خواسته شد که ارجحیت بهترین معیار نسبت به سایر معیارها، و هم چنین ارجحیت سایر معیارها نسبت به بدترین معیار را با استفاده از اعداد ۱ تا ۹ مشخص نمایند.

به منظور ارزیابی روایی پرسشنامه، پرسشنامه‌ها در اختیار ۵ نفر از اعضای هیئت علمی دانشگاه‌ها که در حوزه گزارشگری مالی مبتنی بر ارزش منصفانه و گزارشگری مالی مبتنی بر مجموعه IFRS مطالعات علمی و پژوهشی داشتند، قرار داده شد تا اصلاحات لازم را به پژوهشگران پیشنهاد نمایند. سپس در اختیار ۵ نفر از افراد درگیر در تدوین استانداردهای حسابداری، اساتید دانشگاه، متخصصان حوزه حسابرسی و حسابداری قرار گرفت و از آنها درخواست شد تا پرسشنامه پژوهش را تکمیل نمایند و هر گونه پرسشی که در رابطه با محتوای گزاره‌ها برای آنها مطرح است و همچنین اشکالات ظاهری در متن گزاره‌ها را مشخص نمایند. در نهایت، با توجه به اصلاحات پیشنهادی، پرسشنامه‌ها تعدیل و نهایی گردید.

در این مقاله از روش همسانی درونی با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ برای سنجش پایایی پرسشنامه پژوهش استفاده شده است. ضریب آلفای کرونباخ برای پرسشنامه پژوهش SWOT برابر با ۰/۹۰۱ می‌باشد. بنابراین پایایی ابعاد SWOT تأیید شد. پژوهش حاضر از بعد قلمرو زمانی، از نوع مقطعی بوده و در سال ۱۴۰۳ اجرا شده است. جامعه آماری پژوهش متشکل از چهار گروه مختلف همگن از خبرگان حرفه است. گروه نخست، «ارزشگذاران» می‌باشند (تعداد ۵ خبره) که شامل «متخصصان ارزشگذاری فعال در نهادهای مالی تحت نظارت سازمان بورس»، «کارشناسان رسمی دادگستری فعال در ارزشگذاری دارایی‌های مختلف»، «تحلیل‌گران و مدیران سرمایه‌گذاری شرکت‌های سرمایه‌گذاری بوری و فرابورسی» و «ناظران سازمان بورس و بانک مرکزی و بیمه مرکزی» است. گروه دوم، شرکا و حسابرسان ارشد مؤسسات حسابرسی طراز اول معتمد بورس با رتبه کیفیت الف هستند که حسابرسان مستقل ناشران بوری و فرابورسی که ملزم به تهیه گزارش‌های مالی مبتنی بر IFRS هستند، از بین آنها انتخاب می‌شوند (تعداد ۱۱ خبره). گروه سوم، مدیران مالی ناشران بوری و فرابورسی که ملزم به تهیه گزارش مالی مبتنی بر IFRS هستند (تعداد ۹ خبره) و گروه چهارم اعضای واحد تدوین استانداردهای سازمان حسابرسی و اعضای کمیته‌های تخصصی IFRS سازمان بورس و

اوراق بهادار و همچنین اعضای هیئت علمی گروه حسابداری دانشگاه‌های مادر در ایران هستند. این گروه از خبرگان در زمره نظریه‌پردازان و استاندارددگذاران در گزارشگری مالی ایران می‌گنجد (تعداد ۹ خبره). برای انتخاب خبرگان حرفه از روش نمونه‌گیری «هدفمند طبقه‌ای» استفاده شد و در هر طبقه از جامعه پژوهش که به صورت هدفمند تعیین شدند، از روش نمونه‌گیری گلوله برفی به گونه‌ای استفاده شد که تنها افراد مطلع به عنوان خبره در مطالعه مشارکت داشته باشند. خبرگان حرفه باید حداقل یکی از معیارهای خبرگی به شرح زیر را داشته باشند:

الف- داشتن سوابق علمی، مطالعات پژوهشی و تألیفات اعم از مقاله و کتاب در زمینه گزارشگری مالی مبتنی بر گزارشگری مالی بین‌المللی و حسابداری مبتنی بر ارزش منصفانه، حسابرسی ارزش منصفانه و ارائه مطالب علمی و دیدگاه‌های علمی و فردی در همایش‌های حسابداری با موضوع محوری گزارشگری مالی مبتنی بر گزارشگری مالی بین‌المللی؛

ب- داشتن سابقه تدریس در دانشگاه‌ها یا مراکز آموزش حرفه‌ای در زمینه گزارشگری مالی مبتنی بر گزارشگری مالی بین‌المللی و حسابداری مبتنی بر ارزش منصفانه، حسابرسی ارزش منصفانه؛

ج- داشتن تجارب حرفه‌ای و فعالیت‌های عملی در زمینه گزارشگری مالی بین‌المللی و حسابداری مبتنی بر ارزش منصفانه، حسابرسی ارزش منصفانه؛

با توجه به عدم اجرای استاندارد ۴۲ ارزش منصفانه در ایران، تعداد افراد خبره دارای تجارب عملی در حوزه اندازه‌گیری ارزش منصفانه و گزارشگری مالی مبتنی بر ارزش منصفانه بسیار محدود است. لذا، تعداد ۴۰ خبره که دارای تجارب عملی، یا سوابق علمی و یا سابقه تدریس در خصوص ارزش منصفانه و گزارشگری مالی بین‌المللی شناسایی شد که تعداد ۳۴ خبره حاضر به همکاری شده و پرسشنامه دریافت شده و قابل اتکاء ارائه نمودند.

روش BWM

انتخاب بهترین گزینه از میان مجموعه‌ای از گزینه‌ها با در نظر گرفتن معیارهای مؤثر را تصمیم‌گیری می‌نامند. اغلب تصمیم‌گیری‌ها برای مسائل واقعی پیچیده است و انتخاب بهترین گزینه تنها با یک معیار مؤثر غیرممکن است. حل مسائل تصمیم‌گیری با ابعاد چندگانه، اجرای روش‌های تصمیم‌گیری چند معیاره ($MCDM^1$) را توصیه می‌کند. $MCDM$ مجموعه‌ای از ابزارهای مهم برای پرداختن به تصمیمات چالش برانگیز هستند، زیرا تصمیم‌گیرنده را قادر می‌سازد تا عدم قطعیت، پیچیدگی و اهداف متضاد را مدیریت نماید. در $MCDM$ ، گزینه‌های از پیش تعیین شده بر اساس ارزیابی تصمیم‌گیرندگان از معیارهای چندگانه رتبه‌بندی می‌شوند. تصمیم‌گیری در $MCDM$ عمدتاً دو مرحله دارد. اول، وزن معیارهای تصمیم‌گیری تعیین می‌شود و دوم بر اساس اطلاعات معیارها به رتبه‌بندی گزینه‌ها می‌پردازد. در ادبیات $MCDM$ ، روش‌های مختلفی مانند فرآیند تحلیل سلسله مراتبی (AHP^8)، فرآیند تحلیل شبکه‌ای (ANP^9)، تجزیه و تحلیل نسبت ارزیابی وزن گام به گام ($SWARA^2$) و روش معیار پایه (BCM^1) برای وزن‌دهی به معیارها پیشنهاد شده است. روش BWM اولین بار توسط رضایی (۲۰۱۵) ارائه شد (امیری، ۲۰۲۳). در این پژوهش جهت اولویت‌بندی عوامل داخلی و خارجی مؤثر بر پیاده‌سازی ارزش منصفانه از روش بهترین-بدترین استفاده شده است.

در روش‌های تصمیم‌گیری چند معیاره تعدادی گزینه با توجه به تعدادی شاخص مورد ارزیابی قرار می‌گیرد تا بهترین گزینه انتخاب شود. براساس روش بهترین-بدترین (BWM) که در سال ۲۰۱۵ توسط جعفر رضایی ارائه شده است، بهترین و بدترین شاخص توسط تصمیم‌گیرنده مشخص شده و مقایسه زوجی بین هر یک از دو معیار (بهترین و بدترین) و دیگر شاخص‌ها صورت می‌گیرد. سپس یک مسأله $MAXIMIN$ برای مشخص کردن وزن شاخص‌های مختلف فرموله و خلق می‌گردد. همچنین در این روش یک فرمول برای محاسبه نرخ ناسازگاری برای بررسی اعتبار مقایسه‌ها در نظر گرفته شده است. از جمله ویژگی‌های برجسته این روش نسبت به سایر روش‌های $MCDM$ می‌توان به نیاز به داده‌های مقایسه‌ای کمتر و ایجاد جواب‌های قابل اطمینان‌تر اشاره نمود.

گام‌های روش BWM به شرح زیر است:

گام ۱. تعیین شاخص‌های تصمیم: در این گام مجموعه شاخص‌ها شناسایی می‌شود.

گام ۲. انتخاب بهترین و بدترین شاخص‌ها: در این گام بهترین (مهمترین) و بدترین (کم‌اهمیت‌ترین) شاخص‌ها از مجموعه شاخص‌های شناسایی شده در گام قبل توسط خبره تعیین می‌گردد. بهترین شاخص را با C_B و بدترین شاخص را با C_W نشان می‌دهیم.

گام ۳. تعیین ترجیح بهترین شاخص بر سایر شاخص‌ها: در این گام مقدار ترجیح بهترین شاخص بر سایر شاخص‌ها تعیین می‌گردد. بدین‌منظور معمولاً از مقیاس ۱ تا ۹ ساعتی به شرح نگاره شماره (۱)، برای نشان دادن میزان ترجیح استفاده می‌شود. مقدار ترجیح بهترین شاخص بر سایر شاخص‌ها را با α_{BJ} نشان می‌دهیم. نتیجه انجام این گام، تهیه بردار بهترین به سایرین می‌باشد.

نگاره (۱) - مقیاس ساعتی و ارزش عددی آن

ارزش عددی	وضعیت مقایسه گروه I نسبت به گروه J
۱	به یک اندازه مهم هستند (Equally Preferred)
۳	نسبتاً و به میزان کمی مهم‌تر است (Moderately Preferred)
۵	مهم‌تر است (Strongly Preferred)
۷	خیلی مهم‌تر است (Very Strongly Preferred)
۹	کاملاً مهم‌تر است (Extremely Preferred)
۲، ۴، ۶، ۸	ارزش‌های بینابین را نشان می‌دهد. به عنوان مثال عدد ۲ بیانگر وضعیت مقایسه بین اعداد ۱ و ۳ است.

گام ۴. تعیین ترجیح سایر شاخص‌ها بر بدترین شاخص: در این گام مقدار ترجیح سایر شاخص‌ها بر بدترین شاخص تعیین می‌شود. در این گام نیز معمولاً از مقیاس ساعتی برای نشان دادن میزان ترجیح استفاده می‌شود. مقدار ترجیح بهترین شاخص بر سایر شاخص‌ها را با α_{JW} نشان می‌دهیم. نتیجه انجام این گام، تهیه بردار سایرین به بدترین است. ارجحیت بهترین معیار نسبت به سایر معیارها و همچنین ارجحیت سایر معیارها نسبت به بدترین معیار برای خبرگان هر یک از گروه‌های ارزشگذاران، حساب‌سازان، تهیه‌کنندگان و تدوین‌کنندگان مقررات با استفاده از میانگین هندسی ترجیحات خبرگان به دست می‌آید.

گام ۵. تعیین وزن شاخص‌ها: در این گام با توجه به داده‌های به دست آمده از گام‌های پیشین، مدل بهترین بدترین آرمانی خطی را طبق رابطه شماره (۱) ایجاد می‌کنیم.

$$\min z = \sum_j (y_j^+ + y_j^-) + \sum_j (z_j^+ + z_j^-)$$

s. t.

$$w_B - \alpha_{Bj} \cdot w_j = y_j^+ - y_j^-, \text{ for all } j$$

$$w_j - \alpha_{jW} \cdot w_W = z_j^+ - z_j^-, \text{ for all } j$$

$$\sum_j w_j = 1$$

$$w_j, y_j^+, y_j^-, z_j^+, z_j^- \geq 0, \text{ for all } j$$

رابطه ۱- (امیری، ۲۰۲۳)

پس از حل مدل، وزن شاخص‌ها به دست می‌آید. حال با حل مدل و داشتن مقدار انحرافات، نرخ سازگاری را می‌توان محاسبه کرد (امیری، ۱۴۰۱).

محاسبه نرخ سازگاری

نرخ سازگاری در روش بهترین بدترین آرمانی طبق رابطه شماره (۲) محاسبه می‌شود. نرخ سازگاری هر چه به صفر نزدیک‌تر باشد بهتر است و به این مفهوم است که سازگاری بیشتری در ترجیحات تصمیم‌گیرنده وجود دارد.

$$CR = \frac{\varepsilon}{CI}$$

رابطه ۲- (امیری، ۲۰۲۳)

مقدار ε طبق رابطه شماره (۲) محاسبه می‌شود.

$$\varepsilon = \max_j \{y_j^+ + y_j^-, z_j^+ + z_j^-\}$$

شاخص سازگاری طبق نگاره شماره (۲) به دست می‌آید. این نگاره پیشتر توسط رضایی ارائه شده بود (امیری، ۱۴۰۱).

نگاره (۲). مقدار شاخص سازگاری

αBW	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹
CI	۰	۰/۴۴	۱	۱/۶۳	۲/۳	۳	۳/۷۳	۴/۴۷	۵/۲۳

نگاره شماره (۳)، اطلاعات جمعیت‌شناختی مصاحبه‌شوندگان و نگاره شماره (۴)، جزئیات بخش جمعیت‌شناختی پرسشنامه را نشان می‌دهد.

نگاره (۳). اطلاعات جمعیت‌شناختی مصاحبه‌شوندگان

شماره مصاحبه شونده	طبقه‌بندی مصاحبه شونده	جنسیت	سن	سابقه اجرایی	تحصیلات	حوزه‌های فعالیت
۱	ارزشگذاران	مرد	۵۵	۳۰	دکتری	ارزشگذاری
۲	تهیه‌کنندگان	مرد	۴۳	۲۰	دکتری	مدیر مالی
۳	حسابرسان	مرد	۵۰	۲۵	دکتری	حسابرسی
۴	تدوین‌کنندگان	مرد	۴۴	۲۰	دکتری	هیات علمی دانشگاه
۵	تدوین‌کنندگان	زن	۴۱	۱۹	دکتری	تالیف در حوزه ارزش منصفانه

نگاره (۴). جزئیات بخش جمعیت‌شناختی پرسشنامه

طیف				عنوان
-	-	بیش از ۵۶ (۴ نفر)	بین ۴۶ تا ۵۵ (۷ نفر)	سن تا ۴۵ (۲۳ نفر)
-	-	بیش از ۲۰ سال (۱۵ نفر)	بین ۱۰ تا ۲۰ سال (۱۳ نفر)	سابقه کار حرفه‌ای تا ۱۰ سال (۶ نفر)
-	-	کارشناسی (۲ نفر)	کارشناسی ارشد (۱۴ نفر)	سطح تحصیلات دکتری (۱۸ نفر)
-	سایر	اقتصاد	مدیریت مالی	رشته تحصیلی حسابداری
تدوین‌کنندگان مقررات	مدیران سرمایه‌گذاری	متخصصان ارزشگذاری	حسابرسی مستقل و داخلی	سوابق حرفه‌ای امور مالی
سوابق آموزشی و پژوهشی IFRS	تالیف کتاب و مقاله	انجام پروژه‌های پژوهشی	تدریس در مراکز آموزش حرفه‌ای	تدریس در دانشگاه

۵. یافته‌ها

در پاسخ به پرسش اصلی پژوهش یعنی «عوامل داخلی (نقاط قوت و ضعف) مؤثر بر ارزش منصفانه در محیط ایران کدام است؟»، عوامل خارجی (فرصت و تهدید) مؤثر بر ارزش منصفانه در محیط گزارشگری ایران کدام است؟ داده‌های حاصل از ابزار پژوهش به روش دلفی فازی تجزیه و تحلیل شد. یافته‌های پژوهش به شرح زیر است.

- ۱- یافته‌های پژوهش در رابطه با شناسایی عوامل داخلی و خارجی مؤثر بر پیاده‌سازی ارزش منصفانه.
- ۲- یافته‌های پژوهش در رابطه با خوشه‌بندی عوامل داخلی و خارجی مؤثر بر پیاده‌سازی ارزش منصفانه براساس تحلیل SWOT.
- ۳- یافته‌های پژوهش در رابطه با تعیین اولویت عوامل داخلی و خارجی مؤثر بر پیاده‌سازی ارزش منصفانه.

۱.۵. یافته‌های پژوهش در رابطه با شناسایی عوامل داخلی و خارجی مؤثر بر پیاده‌سازی ارزش منصفانه:

دیدگاه خبرگان حرفه در خصوص شناسایی داخلی و خارجی مؤثر بر پیاده‌سازی ارزش منصفانه، با استفاده از پرسشنامه دلفی حاوی چهل و هفت گویه را می‌توان ارائه نمود. به منظور جمع‌آوری بهتر و دقیق‌تر نظرات خبرگان حرفه، از طیف لیکرت ۷ درجه با اعداد مثلث فازی متناظر استفاده شد. سپس، با استفاده از روش میانگین فازی، نظرات خبرگان تجمیع و به روش مرکز سطح، فازی زدایی شد. در نهایت، مقدار قطعی برای عوامل داخلی و خارجی مؤثر بر اندازه‌گیری ارزش منصفانه محاسبه گردید. به منظور غربال عوامل داخلی و خارجی مؤثر بر پیاده‌سازی ارزش منصفانه، آستانه تحمل ۰/۷ در نظر گرفته شده است.

یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد تعداد ۴۷ عامل داخلی و خارجی مؤثر بر پیاده‌سازی ارزش منصفانه به شرح نگاره شماره (۵) شناسایی شدند.

نگاره (۵). عوامل داخلی و خارجی مؤثر بر پیاده‌سازی ارزش منصفانه

مقایسه با آستانه وضعیت	میانگین قطعی	میانگین فازی			زیر معیار	
		حد بالا	حد وسط	حد پایین	عنوان	کد
تأیید	۰/۹	۰/۹۸۸	۰/۹۳۶	۰/۷۸۷	فراهم شدن اطلاعات مفید برای تصمیم‌گیری استفاده‌کنندگان	S1
تأیید	۰/۹۱۵	۰/۹۹۴	۰/۹۴۱	۰/۸۱	فراهم شدن اطلاعات مربوطتر برای تصمیم‌گیری استفاده‌کنندگان	S2
تأیید	۰/۸۵۸	۰/۹۶۳	۰/۸۸۱	۰/۷۳۱	افزایش یکنواختی و ایجاد یکپارچگی در افشای اطلاعات	S3
تأیید	۰/۸۵۱	۰/۹۵۶	۰/۸۷۶	۰/۷۲۲	فراهم شدن اطلاعات مفید برای پیش‌بینی جریان‌های نقدی آتی	S4
تأیید	۰/۸۷۳	۰/۹۷۸	۰/۸۹۶	۰/۷۴۴	فراهم شدن اطلاعات مفید برای ارزیابی عملکرد و وظیفه مباشرت مدیریت	S5
تأیید	۰/۸۶۹	۰/۹۶۵	۰/۸۹۳	۰/۷۴۹	افزایش کیفیت افشای اطلاعات مرتبط با ارزش منصفانه و بهبود قابلیت مقایسه	S6
تأیید	۰/۸۲۳	۰/۹۴۴	۰/۸۴۶	۰/۶۷۸	کاهش عدم تقارن اطلاعاتی و کاهش مدیریت سود	S7
تأیید	۰/۸۸۱	۰/۹۸۲	۰/۹۰۶	۰/۷۵۴	بهبود کیفیت افشای مرتبط با چگونگی اندازه‌گیری ارزش منصفانه سطح ۳	S8
تأیید	۰/۸۵۶	۰/۹۶۶	۰/۸۷۶	۰/۷۲۵	مناسب بودن نحوه (شکل) افشای اطلاعات مرتبط با ارزش منصفانه	S9
تأیید	۰/۸۹۶	۰/۹۹۴	۰/۹۱۸	۰/۷۷۵	افزایش قابلیت فهم و قابلیت مقایسه اطلاعات در خصوص نحوه طبقه‌بندی دارایی‌ها/ بدهی‌ها در سطح هر طبقه از سلسله مراتب	S10
تأیید	۰/۷۶	۰/۸۵۹	۰/۷۷۹	۰/۶۴۱	استفاده گسترده از قضاوت حرفه‌ای	W1
تأیید	۰/۷۴۷	۰/۸۴۹	۰/۷۶۵	۰/۶۲۸	کاهش قابلیت اتکاء اطلاعات مالی	W2
تأیید	۰/۷۶	۰/۸۵۹	۰/۷۷۸	۰/۶۴۳	دشواری در طبقه‌بندی و پیچیده بودن اندازه‌گیری ارزش منصفانه و پیاده‌سازی آن	W3
تأیید	۰/۷۶۳	۰/۹۰۴	۰/۷۸۲	۰/۶۰۳	دشواری واحد تجاری در تعیین «بازار اصلی»، «بازار با بیشترین صرفه»، «فعالان بازار»، «ویژگی‌های بازار»، «ویژگی‌های فعالان بازار» و «مفروضات مورد استفاده فعالان بازار» و همچنین دسترسی به بازارهای متفاوت برای دارایی بدهی یکسان	W4
تأیید	۰/۸۳۳	۰/۹۴۹	۰/۸۵۴	۰/۶۹۷	تفاوت در اندازه‌گیری ارزش منصفانه با توجه به قابل تفسیر بودن، پیچیدگی، دشواری در تعیین واحد حساب مینا	W5
تأیید	۰/۸۵۹	۰/۹۶۵	۰/۸۸۴	۰/۷۲۸	اطمینان واحد تجاری از دسترسی به تمام اطلاعات مربوط، موجود در تاریخ اندازه‌گیری و انعکاس آن در ارزش منصفانه	W6
تأیید	۰/۸۵۴	۰/۹۶۵	۰/۸۷۸	۰/۷۲۱	ایجاد داده‌های ورودی غیرقابل مشاهده توسط واحد تجاری با استفاده از بهترین اطلاعات در دسترس	W7
تأیید	۰/۸۱۴	۰/۹۳۸	۰/۸۳۲	۰/۶۷۱	دشواری در طبقه‌بندی ارزش منصفانه در یکی از سطوح سلسله مراتب، براساس ارزیابی واحد تجاری از داده‌های ورودی و درجه اهمیت یک داده ورودی خاص نسبت به کل و همچنین چگونگی ارزیابی اهمیت یک داده ورودی نسبت به کل با توجه به عوامل مختص آن	W8
تأیید	۰/۸۳۵	۰/۹۵۹	۰/۸۵۷	۰/۶۸۸	تفاوت در تعدیلات داده‌های ورودی سطح ۲ سلسله مراتب با در نظر گرفتن ویژگی آن از دیدگاه فعالان بازار و با استفاده از داده‌های غیرقابل مشاهده	W9
تأیید	۰/۸۰۹	۰/۹۳۴	۰/۸۳۲	۰/۶۶۲	تعیین بالاترین و بیشترین استفاده از داراییهای غیرمالی از دیدگاه فعالان بازار بر اساس ممکن و مناسب بودن از بعد فیزیکی، مجاز بودن از بعد قانونی و عملی بودن از بعد مالی توسط واحد تجاری	W10
تأیید	۰/۸۰۳	۰/۹۱۹	۰/۸۲۴	۰/۶۶۸	پیچیدگی فرایند قیمت‌گذاری ابزارهای بدهی و ابزارهای مالکانه خود واحد تجاری با در نظر گرفتن نرخ سود تضمین شده مؤثر و نرخ سود تضمین شده بازار	W11
تأیید	۰/۸۲۴	۰/۹۳۲	۰/۸۴۹	۰/۶۹۱	تعیین ریسک عدم ایفای تعهد و ریسک اعتباری واحد تجاری در اندازه‌گیری ارزش منصفانه یک بدهی	W12
تأیید	۰/۸۷۸	۰/۹۷۹	۰/۹۰۴	۰/۷۵۱	تعیین نرخ تنزیل در اندازه‌گیری ارزش منصفانه با استفاده از تکنیکهای ارزش فعلی، نرخ بازده بدون ریسک و صرف ریسک	W13
تأیید	۰/۸۲۲	۰/۹۵۱	۰/۸۴۳	۰/۶۷۱	انتخاب روش ارزشیابی مناسب و ارزیابی ضرورت تغییر روش ارزشیابی با توجه به شرایط، توسط واحد تجاری و همچنین ارزیابی دسترسی به داده‌های ورودی مربوط با توجه به ماهیت ذهنی داشتن برخی از آنها	W14
تأیید	۰/۷۸۳	۰/۹۱۲	۰/۸۰۴	۰/۶۳۲	تأثیر پیامدهای مالیاتی بر شیوه عمل واحدهای تجاری در اندازه‌گیری ارزش منصفانه	W15
تأیید	۰/۸۴۳	۰/۹۵۱	۰/۸۶۵	۰/۷۱۳	سطح کارایی بازارها، نوسانات و عدم قطعیت آن از عوامل مؤثر در اندازه‌گیری ارزش منصفانه	O1
تأیید	۰/۸۶۴	۰/۹۷۴	۰/۸۹	۰/۷۲۸	تأثیر اوضاع کلان اقتصادی، نرخ ارز، تورم و نرخ بهره بر دارایی‌ها در مکان‌ها یا بخش‌های مختلف اقتصاد و بر ارزشیابی آنها	O2
تأیید	۰/۸۶	۰/۹۶	۰/۸۸۲	۰/۷۳۸	تأثیر محیط قانونی و حقوقی قوی بر اعمال قضاوت حرفه‌ای برای اندازه‌گیری ارزش منصفانه	O3

مقایسه با آستانه	میانگین قطعی	میانگین فازی			زیر معیار	
		حد بالا	حد وسط	حد پایین	عنوان	کد
تأیید	۰/۸۷۴	۰/۹۶۸	۰/۸۹۷	۰/۷۵۶	تأثیر کیفیت مطلوب حاکمیت شرکتی و وجود مکانیزم‌های حاکمیت شرکتی مانند ساختار کنترل‌های داخلی و مدیریت ریسک سازمانی	O۴
تأیید	۰/۸۸۶	۰/۹۹۱	۰/۹۰۷	۰/۷۵۹	تأثیر نظارت بر صنعت و جذابیت سود دهی آن، اندازه صنعت، نرخ رشد آن، تجزیه و تحلیل اخیر و پیشرفت‌های اخیر صنعت و چشم انداز صنعت	O۵
تأیید	۰/۸۴۲	۰/۹۵۹	۰/۸۶۶	۰/۷	تأثیر نظارت بر کسب و کار بر کیفیت اندازه‌گیری ارزش منصفانه	O۶
تأیید	۰/۸۵۷	۰/۹۵۶	۰/۸۷۸	۰/۷۳۷	تأثیر نظارت بر حرفه حسابداری و حسابرسی بر کیفیت اندازه‌گیری ارزش منصفانه	O۷
تأیید	۰/۸۸۱	۰/۹۶۸	۰/۹۰۶	۰/۷۶۹	تأثیر نظارت بر حرفه اندازه‌گیری و ارزشیابی بر کیفیت اندازه‌گیری ارزش منصفانه	O۸
تأیید	۰/۸۷۵	۰/۹۷۲	۰/۸۹۷	۰/۷۵۶	تأثیر میزان اعتبار، شهرت و کیفیت حسابرس مستقل بالاتر بر کیفیت اندازه‌گیری ارزش منصفانه	O۹
تأیید	۰/۸۷۸	۰/۹۷۹	۰/۹۰۴	۰/۷۵۱	تأثیر ساختار مالکیت شامل مالکیت نهادی - سهامدار عمده، سهام بلوکی، سهام عام، بورسی و فرابورسی بودن یا نبودن بر اندازه‌گیری ارزش منصفانه	O۱۰
تأیید	۰/۷۸۸	۰/۹۱۵	۰/۸۰۷	۰/۶۴۳	عدم تمایل برای کاهش عدم تقارن اطلاعاتی از طریق گزارشگری مالی مبتنی بر ارزش منصفانه	T۱
تأیید	۰/۷۶۷	۰/۹۰۳	۰/۷۸۲	۰/۶۱۵	آزادی عمل تهیه‌کنندگان گزارش‌های مالی برای انتخاب روش‌های ارزشیابی مجاز در فرایند اندازه‌گیری ارزش منصفانه	T۲
تأیید	۰/۸۴۷	۰/۹۵۹	۰/۸۷۲	۰/۷۰۹	نبود انگیزه لازم و کافی برای رعایت کامل الزامات اندازه‌گیری و افشای ارزش منصفانه	T۳
تأیید	۰/۸۷۶	۰/۹۸۲	۰/۸۹۶	۰/۷۵۱	نبود انگیزه لازم و کافی در موارد اختیاری افشای اندازه‌گیری ارزش منصفانه	T۴
تأیید	۰/۸۶۶	۰/۹۷۶	۰/۸۹۱	۰/۷۳۱	تأخیر در ارائه به موقع گزارش‌های مالی، با توجه به بازه‌های زمانی تعیین شده در مقررات	T۵
تأیید	۰/۸۹۱	۰/۹۷۹	۰/۹۱۹	۰/۷۷۴	هزینه و زمان بر و دشوار بودن گردآوری اطلاعات مرتبط با ارزش منصفانه و پیاده‌سازی کامل اندازه‌گیری و افشای ارزش منصفانه در عمل	T۶
تأیید	۰/۷۷۷	۰/۸۸۲	۰/۷۹۷	۰/۶۵۳	نداشتن دانش تخصصی کافی و مناسب ارزشیابی	T۷
تأیید	۰/۷۹	۰/۸۹۱	۰/۸۰۹	۰/۶۶۹	نداشتن مهارت‌ها و تجربه کافی و مناسب برای ارزشیابی	T۸
تأیید	۰/۷۱۸	۰/۸۴۱	۰/۷۳۴	۰/۵۷۹	استفاده گسترده از خدمات کارشناسان ارزشیابی قیمت‌گذاری دارایی‌های مشهود و نامشهود و اطمینان زیاد به نتایج کار آنها	T۹
تأیید	۰/۸۱۴	۰/۹۳۷	۰/۸۳۲	۰/۶۷۴	نداشتن ضمانت اجرایی مناسب و کافی رعایت کامل الزامات اندازه‌گیری و افشای ارزش منصفانه	T۱۰
تأیید	۰/۷۵۷	۰/۸۸۱	۰/۷۷۲	۰/۶۱۸	افزایش زیاد حجم گزارش‌های مالی با رعایت کامل الزامات اندازه‌گیری و افشای ارزش منصفانه	T۱۱
تأیید	۰/۷۹۶	۰/۹۲۹	۰/۸۱۳	۰/۶۴۴	اتکاء به معامله فرضی در تاریخ اندازه‌گیری از دیدگاه فعالان بازار در غیاب بازار قابل مشاهده	T۱۲

۲.۵. یافته‌های پژوهش در رابطه با خوشه‌بندی عوامل داخلی و خارجی مؤثر بر پیاده‌سازی ارزش منصفانه براساس

تحلیل SWOT

از آنجا که اساس این مطالعه مبتنی بر تحلیل SWOT است. بنابراین عوامل اصلی (معیارها) مطالعه عبارتند از: نقاط قوت، نقاط ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها. براساس نتایج تکنیک دلفی ۴۷ شاخص به عنوان شاخص‌های نهایی برای پیاده‌سازی ارزش منصفانه بررسی شده است. عوامل داخلی و خارجی مؤثر بر پیاده‌سازی در نگاره شماره (۶) ارائه شده است.

نگاره (۶). عوامل داخلی و خارجی مؤثر بر پیاده‌سازی ارزش منصفانه (منبع داده‌های پژوهش)

کد	زیر معیارها	معیارها
S1	فراهم شدن اطلاعات مفید برای تصمیم‌گیری استفاده‌کنندگان	S قوت
S2	فراهم شدن اطلاعات مربوط تر برای تصمیم‌گیری استفاده‌کنندگان	
S3	افزایش یکنواختی و ایجاد یکپارچگی در افشای اطلاعات	
S4	فراهم شدن اطلاعات مفید برای پیش‌بینی جریان‌های نقدی آتی	
S5	فراهم شدن اطلاعات مفید برای ارزیابی عملکرد و وظیفه مباشرت مدیریت	
S6	افزایش کیفیت افشای اطلاعات مرتبط با ارزش منصفانه و بهبود قابلیت مقایسه	
S7	کاهش عدم تقارن اطلاعاتی و کاهش مدیریت سود	
S8	بهبود کیفیت افشای مرتبط با چگونگی اندازه‌گیری ارزش منصفانه سطح ۳	
S9	مناسب بودن نحوه (شکل) افشای اطلاعات مرتبط با ارزش منصفانه	
S10	افزایش قابلیت فهم و قابلیت مقایسه اطلاعات درخصوص نحوه طبقه‌بندی داراییها/ بدهیها در سطح هر طبقه از سلسله مراتب	
W1	استفاده گسترده از قضاوت حرفه ای	W ضعف

کد	زیر معیارها	معیارها	
W2	کاهش قابلیت اتکاء اطلاعات مالی	O	فرصت
W3	دشواری در طبقه‌بندی و پیچیده بودن اندازه‌گیری ارزش منصفانه و پیاده‌سازی آن		
W4	دشواری واحد تجاری در تعیین «بازار اصلی»، «بازار با بیشترین صرفه»، «فعالان بازار»، «ویژگی‌های بازار»، «ویژگی‌های فعالان بازار» و «مفروضات مورد استفاده فعالان بازار» و همچنین دسترسی به بازارهای متفاوت برای دارایی بدهی یکسان		
W5	تفاوت در اندازه‌گیری ارزش منصفانه با توجه به قابل تفسیر بودن، پیچیدگی، دشواری در تعیین واحد حساب مینا		
W6	اطمینان واحد تجاری از دسترسی به تمام اطلاعات مربوط، موجود در تاریخ اندازه‌گیری و انعکاس آن در اندازه‌گیری ارزش منصفانه		
W7	ایجاد داده‌های ورودی غیرقابل مشاهده توسط واحد تجاری با استفاده از بهترین اطلاعات در دسترس		
W8	دشواری در طبقه‌بندی ارزش منصفانه در یکی از سطوح سلسله مراتب، براساس ارزیابی واحد تجاری از داده‌های ورودی و درجه اهمیت یک داده ورودی خاص نسبت به کل و همچنین چگونگی ارزیابی اهمیت یک داده ورودی نسبت به کل با توجه به عوامل مختص آن		
W9	تفاوت در تعدیلات داده‌های ورودی سطح ۲ سلسله مراتب با در نظر گرفتن ویژگی آن از دیدگاه فعالان بازار و با استفاده از داده‌های غیرقابل مشاهده		
W10	تعیین بالاترین و بیشترین استفاده از داراییهای غیرمالی از دیدگاه فعالان بازار بر اساس ممکن و مناسب بودن از بعد فیزیکی، مجاز بودن از بعد قانونی و عملی بودن از بعد مالی توسط واحد تجاری		
W11	پیچیدگی فرایند قیمت‌گذاری ابزارهای بدهی و ابزارهای مالکانه خود واحد تجاری با در نظر گرفتن نرخ سود تضمین شده مؤثر و نرخ سود تضمین شده بازار		
W12	تعیین ریسک عدم ایفای تعهد و ریسک اعتباری واحد تجاری در اندازه‌گیری ارزش منصفانه یک بدهی		
W13	تعیین نرخ تنزیل در اندازه‌گیری ارزش منصفانه با استفاده از تکنیک‌های ارزش فعلی، برآورد نرخ بازده بدون ریسک و صرف ریسک		
W14	انتخاب روش ارزشیابی مناسب و ارزیابی ضرورت تغییر روش ارزشیابی با توجه به شرایط، توسط واحد تجاری و همچنین ارزیابی دسترسی به داده‌های ورودی مربوط با توجه به ماهیت ذهنی داشتن برخی از آنها		
W15	تأثیر پیامدهای مالیاتی بر شیوه عمل واحدهای تجاری در اندازه‌گیری ارزش منصفانه		
O1	سطح کارایی بازارها، نوسانات و عدم قطعیت آن از عوامل مؤثر در اندازه‌گیری ارزش منصفانه	O	فرصت
O2	تأثیر اوضاع کلان اقتصادی، نرخ ارز، تورم و نرخ بهره بر دارایی‌ها در مکان‌ها یا بخش‌های مختلف اقتصاد و بر ارزشیابی آنها		
O3	تأثیر محیط قانونی و حقوقی قوی بر اعمال قضاوت حرفه‌ای برای اندازه‌گیری ارزش منصفانه		
O4	تأثیر کیفیت مطلوب حاکمیت شرکتی و وجود مکانیزم‌های حاکمیت شرکتی مانند ساختار کنترل‌های داخلی و مدیریت ریسک سازمانی		
O5	تأثیر نظارت بر صنعت و جذابیت سود دهی آن، اندازه صنعت، نرخ رشد آن، تجزیه و تحلیل اخیر و پیشرفت‌های اخیر صنعت و چشم انداز صنعت		
O6	تأثیر نظارت بر کسب و کار بر کیفیت اندازه‌گیری ارزش منصفانه		
O7	تأثیر نظارت بر حرفه حسابداری و حسابرسی بر کیفیت اندازه‌گیری ارزش منصفانه		
O8	تأثیر نظارت بر حرفه اندازه‌گیری و ارزشیابی بر کیفیت اندازه‌گیری ارزش منصفانه		
O9	تأثیر میزان اعتبار، شهرت و کیفیت حسابرس مستقل بالاتر بر کیفیت اندازه‌گیری ارزش منصفانه		
O10	تأثیر ساختار مالکیت شامل مالکیت نهادی - سهامدار عمده، سهام بلوکی، سهام عام، بورسی و فرابورسی بودن یا نبودن بر اندازه‌گیری ارزش منصفانه		
T1	عدم تمایل برای کاهش عدم تقارن اطلاعاتی از طریق گزارشگری مالی مبتنی بر ارزش منصفانه	T	تهدید
T2	آزادی عمل تهیه‌کنندگان گزارشهای مالی برای انتخاب روش‌های ارزشیابی مجاز در فرایند اندازه‌گیری ارزش منصفانه		
T3	نبود انگیزه لازم و کافی برای رعایت کامل الزامات اندازه‌گیری و افشای ارزش منصفانه		
T4	نبود انگیزه لازم و کافی در موارد اختیاری افشای اندازه‌گیری ارزش منصفانه		
T5	تأخیر در ارائه به موقع گزارش‌های مالی، با توجه به بازه‌های زمانی تعیین شده در مقررات		
T6	هزینه و زمان بر و دشوار بودن گردآوری اطلاعات مرتبط با ارزش منصفانه و پیاده‌سازی کامل اندازه‌گیری و افشای ارزش منصفانه در عمل		
T7	نداشتن دانش تخصصی کافی و مناسب ارزشیابی		
T8	نداشتن مهارت‌ها و تجربه کافی و مناسب برای ارزشیابی		
T9	استفاده گسترده از خدمات کارشناسان ارزشیابی برای قیمت‌گذاری داراییهای مشهود و نامشهود و اطمینان زیاد به نتایج کار آنها		
T10	نداشتن ضمانت اجرایی مناسب و کافی رعایت کامل الزامات اندازه‌گیری و افشای ارزش منصفانه		
T11	افزایش زیاد حجم گزارش‌های مالی با رعایت کامل الزامات اندازه‌گیری و افشای ارزش منصفانه		
T12	اتکاء به معامله فرضی در تاریخ اندازه‌گیری از دیدگاه فعالان بازار در غیاب بازار قابل مشاهده		

۳.۵. یافته‌های پژوهش در رابطه با تعیین اولویت عوامل داخلی و خارجی مؤثر بر پیاده‌سازی ارزش منصفانه

نگاره شماره (۷) دسته‌بندی شاخص‌های نقاط قوت، نقاط ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها به منظور رتبه‌بندی روش بهترین بدترین را نشان می‌دهد.

نگاره (۷). دسته‌بندی شاخص‌های نقاط قوت، نقاط ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها

کد	دسته‌بندی	معیارها
S1	اطلاعات مفید برای تصمیم‌گیری استفاده‌کنندگان	S قوت‌ها
S2	فراهم شدن اطلاعات مربوطتر برای تصمیم‌گیری استفاده‌کنندگان	
S3	فراهم شدن اطلاعات مفید برای پیش‌بینی جریان‌های نقدی آتی	
S4	فراهم شدن اطلاعات مفید برای ارزیابی عملکرد و وظیفه‌های مدیریت	
S5	کاهش عدم تقارن اطلاعاتی و کاهش مدیریت سود	
S6	افزایش کیفیت افشای اطلاعات مرتبط با ارزش منصفانه و بهبود قابلیت مقایسه	
W1	استفاده گسترده از قضاوت حرفه‌ای	W ضعف‌ها
W2	دشواری در طبقه‌بندی و پیچیده بودن اندازه‌گیری ارزش منصفانه و پیاده‌سازی آن و به دنبال آن کاهش قابلیت اتکای اطلاعات مالی	
W3	دشواری واحد تجاری در تعیین بازارها، فعالان بازار، ویژگی‌های بازار و فعالان آن، مفروضات فعالان بازار، دسترسی به بازارهای متفاوت برای دارایی/بدهی یکسان، تعیین بالاترین و بیشترین استفاده از داراییهای غیرمالی از دیدگاه فعالان بازار	
W4	تعیین واحد حساب مبنا	
W5	اطمینان از دسترسی به تمام اطلاعات مربوط، تعیین داده‌های ورودی غیر قابل مشاهده، تعیین تعدیلات در داده‌های سطح ۲	
W6	پیچیدگی در تعیین نرخ سود تضمین شده مؤثر، نرخ سود تضمین شده بازار، تعیین ریسک عدم ایفای تعهد، ریسک اعتباری واحد تجاری، تعیین نرخ تنزیل در اندازه‌گیری ارزش منصفانه با استفاده از تکنیک‌های ارزش فعلی، برآورد نرخ بازده بدون ریسک و صرف ریسک	
W7	انتخاب روش ارزشیابی مناسب و ارزیابی ضرورت تغییر روش ارزشیابی	
W8	تأثیر پیامدهای مالیاتی بر شیوه عمل واحدهای تجاری در اندازه‌گیری ارزش منصفانه	
O1	سطح کارایی بازارها، نوسانات و عدم قطعیت آن از عوامل مؤثر در اندازه‌گیری ارزش منصفانه	O فرصت‌ها
O2	تأثیر اوضاع کلان اقتصادی، نرخ ارز، تورم و نرخ بهره بر دارایی‌ها در مکان‌ها یا بخش مختلف اقتصاد و بر ارزشیابی آنها	
O3	تأثیر محیط قانونی و حقوقی قوی بر اندازه‌گیری ارزش منصفانه	
O4	تأثیر کیفیت مطلوب حاکمیت شرکتی و وجود مکانیزم‌های حاکمیت شرکتی مانند ساختار کنترل‌های داخلی و مدیریت ریسک سازمانی	
O5	تأثیر نظارت بر صنعت و جذابیت سود دهی آن، اندازه صنعت، نرخ رشد آن، تجزیه و تحلیل اخیر و پیشرفت‌های اخیر صنعت و چشم انداز صنعت، نظارت بر کسب و کار	
O6	تأثیر نظارت بر حرفه حسابداری و حسابرسی بر کیفیت اندازه‌گیری ارزش منصفانه	
O7	تأثیر نظارت بر حرفه اندازه‌گیری و ارزشیابی بر کیفیت اندازه‌گیری ارزش منصفانه	
O8	تأثیر میزان اعتبار، شهرت و کیفیت حسابرس مستقل بالاتر بر کیفیت اندازه‌گیری ارزش منصفانه	
O9	تأثیر ساختار مالکیت شامل مالکیت نهادی - سهامدار عمده، سهام بلوکی، سهام عام، بورسی و فرابورسی بودن یا نبودن بر اندازه‌گیری ارزش منصفانه	
T1	عدم تمایل برای کاهش عدم تقارن اطلاعاتی، آزادی عمل تهیه‌کنندگان گزارش‌های مالی برای انتخاب روش ارزشیابی مجاز	T تهدیدها
T2	نبود انگیزه لازم و کافی برای رعایت کامل الزامات اندازه‌گیری و افشای ارزش منصفانه و در موارد اختیاری	
T3	هزینه و زمان بر و دشوار بودن گردآوری اطلاعات مرتبط با ارزش منصفانه و پیاده‌سازی کامل اندازه‌گیری و افشای ارزش منصفانه در عمل و افزایش زیاد حجم گزارش‌های مالی	
T4	نداشتن دانش تخصصی کافی و مناسب ارزشیابی	
T5	نداشتن مهارت‌ها و تجربه کافی و مناسب برای ارزشیابی	
T6	استفاده گسترده از خدمات کارشناسان ارزشیابی برای قیمت‌گذاری دارایی مشهود و نامشهود و اطمینان زیاد به نتایج کار آنها	
T7	نداشتن ضمانت اجرایی مناسب و کافی رعایت کامل الزامات اندازه‌گیری و افشای ارزش منصفانه	
T8	افزایش زیاد حجم گزارش‌های مالی و تاخیر در ارائه با رعایت کامل الزامات اندازه‌گیری و افشای ارزش منصفانه	
T9	انکاء به معامله فرضی در تاریخ اندازه‌گیری از دیدگاه فعالان بازار در غیاب بازار قابل مشاهده	

نگاره‌های شماره ۸ الی ۱۱ رتبه‌بندی عوامل داخلی و خارجی مؤثر بر پیاده‌سازی ارزش منصفانه را نشان می‌دهد.

با توجه به مقادیر بالا، فرصت «تأثیر کیفیت مطلوب حاکمیت شرکتی و وجود مکانیزم‌های حاکمیت شرکتی مانند ساختار کنترل‌های داخلی و مدیریت ریسک سازمانی» و «تأثیر نظارت بر حرفه اندازه‌گیری و ارزشیابی بر کیفیت اندازه‌گیری ارزش منصفانه» و «تأثیر اوضاع کلان اقتصادی، نرخ ارز، تورم و نرخ بهره بر دارایی‌ها در مکان‌ها یا بخش‌های مختلف اقتصاد و بر ارزشیابی آنها» از اولویت بالاتری برخوردار هستند. همچنین نرخ ناسازگاری کمتر از ۰/۱ است که می‌توان به نتایج اتکا کرد.

نگاره (۱۱) رتبه‌بندی تهدید مؤثر بر پیاده‌سازی ارزش منصفانه براساس BWM

رتبه	میانگین موزون	خبره ۵	خبره ۴	خبره ۳	خبره ۲	خبره ۱	تهدید
۷	۰/۰۵۷	۰/۰۴۷	۰/۰۴۷	۰/۰۹۴	۰/۱۸۹	۰/۰۷۵	T۱
۹	۰/۰۴۰	۰/۰۵۴	۰/۰۶۳	۰/۰۷۵	۰/۰۶۳	۰/۰۶۳	T۲
۱	۰/۱۳۴	۰/۳۲۲	۰/۳۲۲	۰/۳۲۲	۰/۰۵۴	۰/۰۵۴	T۳
۵	۰/۰۶۲	۰/۰۳۰	۰/۰۳۰	۰/۱۸۹	۰/۱۲۶	۰/۱۲۶	T۴
۴	۰/۰۵۸	۰/۰۷۵	۰/۰۷۵	۰/۱۲۶	۰/۰۹۴	۰/۰۹۴	T۵
۶	۰/۰۶۰	۰/۱۲۶	۰/۱۸۹	۰/۰۴۷	۰/۰۷۵	۰/۰۴۷	T۶
۳	۰/۰۷۵	۰/۰۹۴	۰/۰۹۴	۰/۰۶۳	۰/۰۳۰	۰/۳۲۲	T۷
۸	۰/۰۵۱	۰/۰۶۳	۰/۰۵۴	۰/۰۵۴	۰/۰۴۷	۰/۱۸۹	T۸
۲	۰/۰۸۷	۰/۱۸۹	۰/۱۲۶	۰/۰۳۰	۰/۳۲۲	۰/۰۳۰	T۹
		۰/۰۵	۰/۰۵	۰/۰۵	۰/۰۵	۰/۰۵	نرخ سازگاری
		۰/۱۲۵	۰/۱۲۵	۰/۱۲۵	۰/۱۲۵	۰/۱۲۵	وزن خبره

با توجه به مقادیر بالا، تهدید «هزینه و زمان بر و دشوار بودن گردآوری اطلاعات مرتبط با ارزش منصفانه و پیاده‌سازی کامل اندازه‌گیری و افشای ارزش منصفانه در عمل و افزایش زیاد حجم گزارش‌های مالی» و «اتکاء به معامله فرضی در تاریخ اندازه‌گیری از دیدگاه فعالان بازار در غیاب بازار قابل مشاهده» و «نداشتن ضمانت اجرایی مناسب و کافی رعایت کامل الزامات اندازه‌گیری و افشای ارزش منصفانه» از اولویت بالاتری برخوردار هستند. همچنین نرخ ناسازگاری کمتر از ۰/۱ است که می‌توان به نتایج اتکا کرد.

۶. بحث و نتیجه‌گیری

عوامل داخلی و خارجی برای پیاده‌سازی اندازه‌گیری ارزش منصفانه براساس SWOT شامل ۴۷ زیرمعیار که در ۳۲ دسته قرار گرفته و رتبه‌بندی آن در نگاره شماره (۱۲) منعکس شده است.

نگاره (۱۲). رتبه‌بندی عوامل داخلی و خارجی مؤثر بر پیاده‌سازی ارزش منصفانه

رتبه	کد	دسته‌بندی	معیارها
۱	S۶	افزایش کیفیت افشای اطلاعات مرتبط با ارزش منصفانه و بهبود قابلیت مقایسه	S قوت‌ها
۲	S۲	فراهم شدن اطلاعات مربوطتر برای تصمیم‌گیری استفاده‌کنندگان	
۳	S۵	کاهش عدم تقارن اطلاعاتی و کاهش مدیریت سود	
۴	S۱	اطلاعات مفید برای تصمیم‌گیری استفاده‌کنندگان	
۵	S۴	فراهم شدن اطلاعات مفید برای ارزیابی عملکرد و وظیفه مباشرت مدیریت	
۶	S۳	فراهم شدن اطلاعات مفید برای پیش‌بینی جریان‌های نقدی آتی	
۱	W۳	دشواری واحد تجاری در تعیین بازارها، فعالان بازار، ویژگی‌های بازار و فعالان آن، مفروضات فعالان بازار، دسترسی به بازارهای متفاوت برای دارایی/بدهی یکسان، تعیین بالاترین و بیشترین استفاده از دارایی‌های غیرمالی از دیدگاه فعالان بازار	W ضعف‌ها
۲	W۲	دشواری در طبقه‌بندی و پیچیده بودن اندازه‌گیری ارزش منصفانه و پیاده‌سازی آن و به دنبال آن کاهش قابلیت اتکای اطلاعات مالی	
۳	W۱	استفاده گسترده از قضاوت حرفه‌ای	
۴	W۵	اطمینان از دسترسی به تمام اطلاعات مربوط، تعیین داده‌های ورودی غیر قابل مشاهده، تعیین تعدیلات در داده‌های سطح ۲	
۵	W۶	پیچیدگی در تعیین نرخ سود تضمین شده مؤثر، نرخ سود تضمین شده بازار، تعیین ریسک عدم ایفای تعهد، ریسک اعتباری واحد تجاری، تعیین نرخ تنزیل در اندازه‌گیری ارزش منصفانه با استفاده از تکنیک‌های ارزش فعلی، نرخ بازده بدون ریسک و صرف ریسک	
۶	W۴	تعیین واحد حساب مینا	
۷	W۷	انتخاب روش ارزشیابی مناسب و ارزیابی ضرورت تغییر روش ارزشیابی	
۸	W۸	تأثیر پیامدهای مالیاتی بر شیوه عمل واحدهای تجاری در اندازه‌گیری ارزش منصفانه	

رتبه	کد	دسته‌بندی	معیارها
۱	O۴	تأثیر کیفیت مطلوب حاکمیت شرکتی و وجود مکانیزم‌های حاکمیت شرکتی مانند ساختار کنترل‌های داخلی و مدیریت ریسک سازمانی	O فرصت‌ها
۲	O۷	تأثیر نظارت بر حرفه اندازه‌گیری و ارزشیابی بر کیفیت اندازه‌گیری ارزش منصفانه	
۳	O۲	تأثیر اوضاع کلان اقتصادی، نرخ ارز، تورم و نرخ بهره بر دارایی‌ها در مکان‌ها یا بخش‌های مختلف اقتصاد و بر ارزشیابی آنها	
۴	O۶	تأثیر نظارت بر حرفه حسابداری و حسابرسی بر کیفیت اندازه‌گیری ارزش منصفانه	
۵	O۵	تأثیر نظارت بر صنعت و جذابیت سود دهی آن، اندازه صنعت، نرخ رشد آن، تجزیه و تحلیل اخیر و پیشرفت‌های اخیر صنعت و چشم انداز صنعت، نظارت بر کسب و کار	
۶	O۱	سطح کارایی بازارها، نوسانات و عدم قطعیت آن از عوامل مؤثر در اندازه‌گیری ارزش منصفانه	
۷	O۳	تأثیر محیط قانونی و حقوقی قوی بر اندازه‌گیری ارزش منصفانه	
۸	O۸	تأثیر میزان اعتبار، شهرت و کیفیت حسابرس مستقل بالاتر بر کیفیت اندازه‌گیری ارزش منصفانه	
۹	O۹	تأثیر ساختار مالکیت شامل مالکیت نهادی - سهامدار عمده، سهام بلوکی، سهام عام، بورسی و فرابورسی بودن یا نبودن بر اندازه‌گیری ارزش منصفانه	
۱	T۳	هزینه و زمان بر و دشوار بودن گردآوری اطلاعات مرتبط با ارزش منصفانه و پیاده‌سازی کامل اندازه‌گیری و افشای ارزش منصفانه در عمل و افزایش زیاد حجم گزارش‌های مالی	T تهدیدها
۲	T۹	اتکاء به معامله فرضی در تاریخ اندازه‌گیری از دیدگاه فعالان بازار در غیاب بازار قابل مشاهده	
۳	T۷	نداشتن ضمانت اجرایی مناسب و کافی رعایت کامل الزامات اندازه‌گیری و افشای ارزش منصفانه	
۴	T۵	نداشتن مهارت‌ها و تجربه کافی و مناسب برای ارزشیابی	
۵	T۴	نداشتن دانش تخصصی کافی و مناسب ارزشیابی	
۶	T۶	استفاده گسترده از خدمات کارشناسان ارزشیابی برای قیمت‌گذاری داراییهای مشهود و نامشهود و اطمینان زیاد به نتایج کار آنها	
۷	T۱	عدم تمایل برای کاهش عدم تقارن اطلاعاتی، آزادی عمل تهیه‌کنندگان گزارش‌های مالی برای انتخاب روش‌های ارزشیابی مجاز	
۸	T۸	افزایش زیاد حجم گزارش‌های مالی و تاخیر در ارائه با رعایت کامل الزامات اندازه‌گیری و افشای ارزش منصفانه	
۹	T۲	نبود انگیزه لازم و کافی برای رعایت کامل الزامات اندازه‌گیری و افشای ارزش منصفانه و در موارد اختیاری	

یکی از پیامدهای مهم لازم‌الاجراء شدن مجموعه IFRS، فراگیرتر شدن اندازه‌گیری ارزش‌های منصفانه در گزارشگری مالی ایران در مقایسه با گزارشگری مالی بر مبنای استانداردهای حسابداری ایران است. در نتیجه، چگونگی اندازه‌گیری ارزش منصفانه و افشای اطلاعات مرتبط موضوع جدید و بااهمیتی است که جامعه حسابداری و حسابرسی ایران با آن درگیر خواهد بود. علی‌رغم اقدامات فوق، واحدهای تجاری در محیط گزارشگری مالی ایران تاکنون به صورت داوطلبانه هم اقدام به انتشار گزارش‌های مالی با محوریت ارزش منصفانه با استفاده از مجموعه IFRS، ننموده است. برای پیاده‌سازی اندازه‌گیری ارزش منصفانه در محیط گزارشگری ایران بایستی معیارهای عوامل داخلی و خارجی مؤثر بر اندازه‌گیری ارزش منصفانه شناسایی و مورد توجه قرار گیرد. هدف این پژوهش شناسایی و اولویت‌بندی عوامل داخلی و خارجی مؤثر بر اندازه‌گیری ارزش منصفانه براساس ترکیب تکنیک‌های SWOT و BWM است. جامعه مورد بررسی را خبرگان و تعداد نمونه ۳۴ نفر، روش نمونه‌گیری هدفمند و قلمرو زمانی ۱۴۰۳ می‌باشد. برای جمع‌آوری داده‌های پژوهش از روش مرور سیستماتیک مطالعات اسنادی و پرسشنامه دلفی فازی برای شناسایی شاخص‌های عوامل SWOT و در نهایت از ۵ خبره و روش BWM برای اولویت‌بندی استفاده شده است. تعداد ۴۷ شاخص در ۳۲ دسته برای SWOT شناسایی شد. نتایج نشان می‌دهد که براساس تکنیک BWM در معیار نقاط قوت «افزایش کیفیت افشای اطلاعات مرتبط با ارزش منصفانه و بهبود قابلیت مقایسه» و «فراهم شدن اطلاعات مربوطتر برای تصمیم‌گیری استفاده‌کنندگان» و «کاهش عدم تقارن اطلاعاتی و کاهش مدیریت سود» از اولویت بالاتری برخوردار هستند. در نقاط ضعف «دشواری واحد تجاری در تعیین بازارها، فعالان بازار، ویژگی‌های بازار و فعالان آن، مفروضات فعالان بازار، دسترسی به بازارهای متفاوت برای دارایی/بدهی یکسان، تعیین بالاترین و بیشترین استفاده از دارایی‌های غیرمالی از دیدگاه فعالان بازار» و «دشواری در طبقه‌بندی و پیچیده بودن اندازه‌گیری ارزش منصفانه و پیاده‌سازی آن و به دنبال آن کاهش قابلیت اتکای اطلاعات مالی» و «استفاده گسترده از قضاوت حرفه‌ای» از اولویت بالاتری برخوردار هستند. در معیار فرصت «تأثیر کیفیت مطلوب حاکمیت شرکتی و وجود مکانیزم‌های حاکمیت شرکتی مانند ساختار کنترل‌های داخلی و مدیریت ریسک سازمانی» و «تأثیر نظارت بر حرفه اندازه‌گیری و ارزشیابی بر کیفیت اندازه‌گیری ارزش منصفانه» و «تأثیر اوضاع کلان اقتصادی، نرخ ارز، تورم و نرخ بهره بر دارایی‌ها در مکان‌ها یا بخش‌های مختلف اقتصاد و بر ارزشیابی آنها» از اولویت بالاتری برخوردار هستند. در معیار تهدید «هزینه و زمان بر و دشوار بودن گردآوری اطلاعات مرتبط با ارزش منصفانه و

پایاده‌سازی کامل اندازه‌گیری و افشای ارزش منصفانه در عمل و افزایش زیاد حجم گزارش‌های مالی» و «اتکاء به معامله فرضی در تاریخ اندازه‌گیری از دیدگاه فعالان بازار در غیاب بازار قابل مشاهده» و «نداشتن ضمانت اجرایی مناسب و کافی رعایت کامل الزامات اندازه‌گیری و افشای ارزش منصفانه» از اولویت بالاتری برخوردار هستند. با توجه به نتایج به دست آمده از پژوهش، همان طور که از نقاط قوت مشخص است استفاده از ارزش منصفانه موجب افزایش کیفیت افشای اطلاعات مرتبط با ارزش منصفانه و بهبود قابلیت مقایسه، فراهم شدن اطلاعات مربوطتر برای تصمیم‌گیری استفاده‌کنندگان و کاهش عدم تقارن اطلاعاتی و کاهش مدیریت سود می‌شود. لذا، با توجه به نقاط ضعف و فرصت و تهدید برای سهولت در پایاده‌سازی به موارد زیر که در بخش پیشنهاد پژوهش‌های آتی است، توجه شود:

۱- راهنمای جامع برای چگونگی انجام قضاوت حرفه‌ای ۲- رهنمودهای عملیاتی در تعیین بازار، ویژگی‌های بازار و فعالان بازار
۳- پایگاه داده یکپارچه و به روز آوری منظم توسط نهادهای حرفه‌ای، ۴- رهنمود عملیاتی برای طبقه‌بندی ارزش منصفانه در هر یک از سطوح، ۵- رهنمودهای فنی جامع برای تعیین بالاترین و بیشترین استفاده از دارایی‌های غیرمالی، ۶- استفاده از موسسات حسابرسی رتبه الف، ۷- نظارت سهام دار عمده از طریق مکانیزم‌های حاکمیت شرکتی، ۸- ایجاد ضمانت‌های اجرایی قوی.

۷. محدودیت‌های پژوهش

تعداد افراد حرفه‌ای خبره در حوزه گزارشگری مالی مبتنی بر ارزش‌های منصفانه و استاندارد ۴۲ ایران به‌ویژه افراد حرفه‌ای خبره مسلط بر چارچوب پیشنهادی برای اندازه‌گیری و افشای ارزش‌های منصفانه در IFRS ۱۳ در محیط حرفه‌ای حسابداری و حسابرسی ایران محدود است. از سوی دیگر، علی‌رغم تصویب استاندارد ۴۲ در خصوص اندازه‌گیری ارزش منصفانه، تهیه و انتشار گزارش‌های مالی براساس ارزش منصفانه تاکنون محقق نشده است. همچنین حرفه ارزشگذاری در ایران بسیار محدودتر از کشورهای دیگر می‌باشد. بنابراین، تجارب عملی در حوزه اندازه‌گیری ارزش منصفانه و گزارشگری مالی مبتنی بر ارزش منصفانه طبق چارچوب مجموعه IFRS و استاندارد ۴۲ در محیط گزارشگری مالی ایران بسیار محدود است. در این پژوهش برای گردآوری داده‌ها از پرسشنامه استفاده گردید که خود محدودیت ذاتی پرسشنامه را به همراه دارد.

۸. پیشنهادهای کاربردی

با توجه به ابلاغ الزام استفاده از استاندارد ۴۲ ایران، هم‌چنان این استاندارد در محیط گزارشگری ایران اجرا نشده است. لذا، نیاز به شناسایی و اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر اندازه‌گیری ارزش منصفانه به منظور اجرای استاندارد اندازه‌گیری ارزش منصفانه و همچنین بهبود کیفیت گزارشگری مالی الزامی است. بنابراین، پیشنهادهای کاربردی، به استفاده‌کنندگان از یافته‌های پژوهش در محیط گزارشگری مالی ایران همان عوامل مهم مؤثر بر اندازه‌گیری ارزش منصفانه ضمن حفظ و یا بهبود کیفیت اطلاعات و شفافیت گزارشگری مالی است که از انجام پرسشنامه و مصاحبه‌های ساختاریافته با خبرگان حرفه استخراج شده است.

۹. پیشنهاداتی جهت انجام پژوهش‌های آتی

اجرای اندازه‌گیری ارزش منصفانه (FVM) در اقتصادهای نوظهور مانند ایران هم‌چنان یک حوزه تحقیقاتی در حال توسعه است که نیاز به بررسی بیشتر از دیدگاه‌های نظری و عملی دارد. در حالی که مطالعه حاضر عوامل داخلی و خارجی مؤثر بر پذیرش FVM را با استفاده از تحلیل SWOT شناسایی و اولویت‌بندی می‌کند، چندین مسیر امیدوارکننده برای تحقیقات آینده آشکار است.

۱. ادغام رویکردهای تصمیم‌گیری چندمعیاره (MCDM): اگرچه تجزیه و تحلیل SWOT چارچوبی ساختاریافته برای شناسایی نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها ارائه می‌دهد، تحقیقات آینده می‌تواند ابزارهای تصمیم‌گیری چند معیاره پیشرفته‌تر را ادغام کند. این روش‌ها به محققان اجازه می‌دهد تا وزن‌ها را تعیین کنند، روابط متقابل بین عوامل را اندازه‌گیری کنند و اولویت‌بندی کمی‌تری از استراتژی‌های پایاده‌سازی FVM ارائه دهند (رضایی، ۲۰۱۵؛ زاوادسکاس و همکاران، ۲۰۱۴).

۲. مطالعات تطبیقی بین اقتصادهای نوظهور و توسعه‌یافته: مطالعات آینده می‌تواند پذیرش رویه‌های ارزش منصفانه را بین اقتصادهای نوظهور (مانند ایران، ترکیه یا برزیل) و اقتصادهای توسعه‌یافته (مانند ایالات متحده یا کشورهای اتحادیه اروپا) مقایسه کند. چنین تحلیل‌های تطبیقی، بینش‌هایی را در مورد چگونگی شکل‌گیری اثربخشی ارزش منصفانه توسط محیط‌های نهادی، چارچوب‌های قانونی، سازوکارهای اجرایی و عوامل فرهنگی ارائه می‌دهد. این دیدگاه بین‌کشوری، درک این موضوع را که آیا چالش‌های پیش روی ایران منحصر به فرد هستند یا در زمینه‌های مشابه قابل تعمیم هستند، عمیق‌تر می‌کند (بارث و همکاران، ۲۰۲۰).

۳. نقش حاکمیت شرکتی و کیفیت حسابرسی: اثربخشی گزارش ارزش منصفانه نه تنها به چارچوب‌های نظارتی، بلکه به محیط حاکمیت شرکتی و کیفیت حسابرسی‌های خارجی نیز بستگی دارد. تحقیقات آینده باید بررسی کنند که چگونه سازوکارهای حاکمیتی، مانند استقلال هیئت مدیره، تمرکز مالکیت یا حضور کمیته‌های حسابرسی، بر قابلیت اطمینان و شفافیت افشای ارزش منصفانه تأثیر می‌گذارند. به همین ترتیب، مطالعه نقش تعدیل‌کننده کیفیت حسابرسی در کاهش سوگیری تخمین در ورودی‌های ارزش منصفانه سطح ۳ ارزشمند خواهد بود (کریستنسون و همکاران، ۲۰۱۳).

۴. مطالعات رفتاری و ادراک بازار: یکی دیگر از مسیرهای امیدوارکننده، بررسی چگونگی درک و استفاده سرمایه‌گذاران، تحلیلگران و سایر ذینفعان از اطلاعات ارزش منصفانه در تصمیم‌گیری است. تحقیقات رفتاری می‌تواند نشان دهد که آیا کاربران در بازارهای نوظهور سلسله مراتب ارزش منصفانه را به طور کامل درک می‌کنند، آیا سطوح افشا بر اعتماد سرمایه‌گذاری تأثیر می‌گذارد و چگونه ذهنیت درک شده در ارزیابی‌ها بر نتایج بازار تأثیر می‌گذارد. این خط تحقیق می‌تواند از روش‌های مبتنی بر نظرسنجی، آزمایش‌ها یا مطالعات بایگانی برای پر کردن شکاف بین رویه حسابداری و نیازهای کاربر استفاده کند (گو و همکاران، ۲۰۱۵؛ لوتز و همکاران، ۲۰۱۶).

۵. رویکردهای ارزشگذاری مبتنی بر فناوری و داده: با پیشرفت تجزیه و تحلیل کلان داده، هوش مصنوعی (AI) و فناوری‌های بلاکچین، مطالعات آینده می‌توانند بررسی کنند که چگونه این ابزارها قابلیت اطمینان و شفافیت اندازه‌گیری‌های ارزش منصفانه را افزایش می‌دهند. برای مثال، یادگیری ماشین می‌تواند از تخمین ورودی‌های سطح ۳ در بازارهای غیرنقدشونده پشتیبانی کند، در حالی که بلاکچین می‌تواند قابلیت تأیید داده‌های ارزیابی را بهبود بخشد. بررسی این نوآوری‌ها در محیط نظارتی و بازار ایران به مدرن‌سازی شیوه‌های FVM کمک خواهد کرد (کائو و همکاران، ۲۰۲۱).

۶. مطالعات سری زمانی خاص صنعت: در نهایت، تحقیقات آینده می‌توانند مطالعات طولی را برای بررسی چگونگی تکامل پیاده‌سازی FVM در طول زمان و اینکه آیا اصلاحات نظارتی به اهداف مورد نظر خود دست می‌یابند، انجام دهند. علاوه بر این، مطالعات خاص صنعت - به عنوان مثال، با تمرکز بر بخش‌های بانکی، بیمه یا املاک و مستغلات - می‌توانند بینش‌های ظریف‌تری ارائه دهند، زیرا ارزش منصفانه بسته به ساختار دارایی و بدهی هر صنعت، پیامدهای متمایزی دارد (کریستنسون و همکاران، ۲۰۱۳).

تعارض منافع

هیچ‌گونه تعارض منافع توسط نویسندگان بیان نشده است.

تشکر و قدردانی

نویسندگان مقاله بر خود واجب می‌دانند از همکاری تمامی عزیزانی که در این مطالعه ما را یاری نموده‌اند، سپاسگزاری نمایند.

یادداشت‌ها

1. Sevkli	7. FVA
2. Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats	8. Hogan
3. Phadermrod	9. Leuz
4. Rigan	10. DeFond
5. Duarte	11. Barth
6. Henderson	12. Christensen
	13. Wessel

14. Árni Claessen	18. Analytical Hierarchy process
15. Babajide	19. Analytic Network Process
16. Alessandro, Andrei and Anne	20. Stepwise Weight Assessment Ratio Analysis
17. Multi-Criteria Decision-Making	21. Base criterion method

منابع

الف. فارسی

- اصلانی، زهرا و بولو، قاسم. (۱۴۰۴). تدوین چارچوب قضاوت حرفه ای در راستای پیاده‌سازی استاندارد ارزش منصفانه. *بررسی‌های حسابداری و حسابرسی*، ۳۲(۱)، ۳۰-۶۲.
- رضایی، عباس؛ وزیرینژاد، رضا و نحدی ملقونی، عطاله. (۱۳۹۹). شناسایی و اولیت‌بندی عوامل داخلی و خارجی مؤثر بر کیفیت حسابرسی دیوان محاسبات براساس ترکیب تکنیک‌های دیمتل، فرآیند تحلیل شبکه و SWOT. *دوفصلنامه علمی حسابداری دولتی*، سال هفتم، ۱(۱۳)، پاییز و زمستان ۹۹. ۶۱-۷۸.
- کرمی، غلامرضا و بیک‌بشرویه، سلمان. (۱۳۹۶). تدوین مدل پیاده‌سازی نظام ارزش‌های منصفانه در ایران با تأکید بر اندازه‌گیری. *بررسی‌های حسابداری و حسابرسی*، ۲۴(۴)، ۵۷۳-۵۹۶.
- کرمی، غلامرضا و بیک‌بشرویه، سلمان. (۱۴۰۱). ارائه الگوی پیاده‌سازی ارزش‌های منصفانه در ایران: با تأکید بر گزارشگری و نظارت. *پژوهش‌های تجربی حسابداری*، ۱۲(۴۳)، ۱۲۳-۱۴۰. Available from: <https://sid.ir/paper/1049483/fa>.
- گل‌محمدی، مریم و رحمانی، علی. (۱۳۹۷). تدوین چارچوب عملیاتی به کارگیری ارزش‌های منصفانه در گزارشگری مالی ایران. رساله دکتری، دانشگاه الزهرا.

ب. انگلیسی

- Ahmadi, A., & Bouri, E. (2018). Challenges of applying fair value accounting in emerging economies: Evidence from Iran. *International Journal of Accounting Research*, 6(2), 1-12.
- Árni, C. (2021). Relevance of Level 3 fair value disclosures and IFRS 13: a case study Received: 27 November 2020 / Accepted: 1 March 2021 / Published online: 19 March 2021 © The Author(s), under exclusive licence to Springer Nature Limited 2021.
- Babajide, O. (2020). Post-implementation challenges of fair value measurement (IFRS 13). *African Journal of Economics and Management Studies*, Emerald Publishing Limited. DOI:10.1108/AJEMS-05-2019-0183
- Ball, R. (2006). International Financial Reporting Standards (IFRS): Pros and cons for investors. *Accounting and Business Research*, 36(sup1), 5-27.
- Barth, M. E., Landsman, W. R., & Lang, M. H. (2008). International accounting standards and accounting quality. *Journal of Accounting Research*, 46(3), 467-498. <https://doi.org/10.1111/j.1475-679X.2008.00287.x>
- Barth, M. E., Landsman, W. R., Lang, M. H., & Williams, C. (2012). Are IFRS-based and US GAAP-based accounting amounts comparable? *Journal of Accounting and Economics*, 54(1), 68-93. <https://doi.org/10.1016/j.jacceco.2012.03.001>
- Christensen, H. B., & Nikolaev, V. V. (2013). Does fair value accounting for non-financial assets pass the market test? *Review of Accounting Studies*, 18(3), 734-775.
- Dechow, P. M., Hutton, A. P., & Sloan, R. G. (1999). An empirical assessment of the residual income valuation model. *Journal of Accounting and Economics*, 26(1-3), 1-34. [https://doi.org/10.1016/S0165-4101\(98\)00049-4](https://doi.org/10.1016/S0165-4101(98)00049-4)
- DeFond, M., Hu, X., Hung, M., & Li, S. (2011). The impact of mandatory IFRS adoption on foreign mutual fund ownership: The role of comparability. *Journal of Accounting and Economics*, 51(3), 240-258. <https://doi.org/10.1016/j.jacceco.2011.02.001>
- Fiechter, P., & Novotny-Farkas, Z. (2017). The impact of the institutional environment on the value relevance of fair values. *Review of Accounting Studies*, 22(1), 392-429. <https://doi.org/10.1007/s11142-016-9380-y>
- Goh, B. W., Li, D., Ng, J., & Yong, K. O. (2015). Market pricing of banks' fair value assets reported under SFAS 157 since the 2008 financial crisis. *Journal of Accounting and Public Policy*, 34(2), 129-145. <https://doi.org/10.1016/j.jaccpubpol.2014.12.002>

- Healy, P. M., & Wahlen, J. M. (1999). A review of the earnings management literature and its implications for standard setting. *Accounting Horizons*, 13(4), 365–383.
- Henderson, D., & Mamo, K. (2025). A Survey of Research on Fair Value Accounting for Financial Institutions. <https://doi.org/10.1111/1911-3838.12391>.
- Hogan, Ch., & Sarah E. (2025). Moving Towards Consensus: An Examination of Trends in Investment Fair Values (April 01, 2025). Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=4365771> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4365771>
- Helms, M. M., & Nixon, J. (2010). Exploring SWOT analysis – where are we now? *Journal of Strategy and Management*, 3(3), 215–251. <https://doi.org/10.1108/17554251011064837>
- IFRS Foundation. (2011). *IFRS 13: Fair Value Measurement*. London: IASB.
- Laux, C., & Leuz, C. (2009). The crisis of fair-value accounting: Making sense of the recent debate. *Accounting, Organizations and Society*, 34(6–7), 826–834.
- Leuz, C., & Wysocki, P. D. (2016). The economics of disclosure and financial reporting regulation: Evidence and suggestions for future research. *Journal of Accounting Research*, 54(2), 525–622.
- Moradi, M., & Salehi, M. (2019). Auditors' perception of fair value accounting implementation in Iran. *Asian Journal of Accounting Research*, 4(2), 155–170. <https://doi.org/10.1108/AJAR-06-2019-0042>
- Penman, S. H. (2007). Financial reporting quality: Is fair value a plus or a minus? *Accounting and Business Research*, 37(s1), 33–44.
- Phadernrod, B., Crowder, R. M., & Wills, G. B. (2019). Importance–performance analysis based SWOT analysis. *International Journal of Information Management*, 44, 194–203. <https://doi.org/10.1016/j.ijinfomgt.2016.03.009>
- Song, C. J., Thomas, W. B., & Yi, H. (2010). Value relevance of FAS No. 157 fair value hierarchy information and the impact of corporate governance mechanisms. *The Accounting Review*, 85(4), 1375–1410. <https://doi.org/10.2308/accr.2010.85.4.1375>
- PriceWaterhouse Coopers LLP (2013). A Global Guide to Fair Value Measurements. Available at: www.pwc.com/...guides/pwc_fair_value_2013.pdf.
- Wessel, B., & Well, R. (2023). The Value-relevance of Fair Value Measurement for Inventories. *Australian Accounting Review*, 2023, 33 (2), 135-159.

In Persian

- Aslani, Z., & Bulu, Q. (1404). Developing a professional judgment framework in line with the implementation of the fair value standard. *Accounting and Auditing Reviews*, 32(1), 30-62.
- Golmohammadi, M., & Rahmani, A. (2018). *Developing an operational framework for applying fair values in Iranian financial reporting*. PhD thesis, Alzahra University.
- Karami, Gh. R., & Beikboshrouyeh, S. (1401). Presenting a model for implementing fair values in Iran: with an emphasis on reporting and monitoring. *Accounting Research*, 12(43), 123-140. Available from: <https://sid.ir/paper/1049483/fa>
- Karami, Gh. R., & Beikboshrouyeh, S. (2017). Developing a model for implementing the fair value system in Iran with an emphasis on measurement. *Accounting and Auditing Reviews*, 24(4), 573-596.
- Rezaei, A., Vazirinejad, R., & Nahndi-Molqarni, A. (2019). Identifying and prioritizing internal and external factors affecting the audit quality of the Court of Accounts based on a combination of DEMETL techniques, analytic network process and SWOT. *Two Quarterly Scientific Journals of Government Accounting*, 7, 1(13), Fall and Winter 99. 61-78.